

د افغانستان اسلامي جمهوریت

د لویو زده کړو وزارت

ننگرهار پوهنتون

اقتصاد پوهنځی

ملي اقتصاد څانګه

د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ او په ملي اقتصاد یې اغېزې
(له ۱۳۹۰ کال څخه تر ۱۳۹۸ کال پورې)

Ketabton.com

ترتیب کوونکی: اعجاز احمد «نایاب»

لارښود استاد: پوهنوال محمد زبیر «نورمل»

۱۳۹۹ هـ.ش

کال:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقریظ

د محترم اعجاز احمد د جمعہ گل زوی مونوگراف چې (د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې
نرخ او په ملي اقتصاد یې اغېزې) عنوان لاندې لیکلی، د لیسانس دورې لپاره کافي بولم

پوهنوال محمد زبیر «نورمل»

د ننگرهار پوهنتون، اقتصاد پوهنځي استاد

منلیک

مننه کوم له خپل مور او پلار څخه چې تل یې د ژوند یواځیني هدف په لور تشویق کړی یم
مننه کوم د ننگرهار پوهنتون، اقتصاد پوهنځي له ټولو استادانو څخه چې په څلور کلنه تحصیلي دوره
کې یې راسره نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي
او مننه کوم له لارښود استاد، پوهنوال محمد زبیر «نورمل» څخه چې د موضوع په ترتیب کې یې
راټه لازمي لارښوونې او همکاري کړې ده

ډالی

گران پلار او مور ته!

لنډيز (Abstract)

دغه څېړنه (د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ او په ملي اقتصاد یې اغېزې) له (۱۳۹۰) هجري شمسي کال څخه تر (۱۳۹۸) هجري شمسي کال پورې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ په ارزښت کې د بدلون څرنګوالی او د افغانۍ په ارزښت کې د یاد بدلون له کبله د افغانستان په اقتصاد باندې وارد شویو تاثیراتو څخه خبرې کوي.

له دې څېړنې څخه مو هدف دا دی، څو معلومه کړو چې په تېرو نهه کلونو کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ بدلون څرنګه وه او د افغانستان په اقتصاد یعنې د لوی اقتصاد په اساسي اهدافو (انفلاسیون نرخ، اقتصادي وده، د تادیاتو بېلانس او استخدام سطحه) باندې یې څه اغېزې درلودې؟

دا یوه کمې څېړنه ده چې د عنوان مربوط راټوله شوي ټوله ډېټا یې دویم لاس او د اعدادو او ارقامو په بڼه راټوله شوي ده، چې د تحلیل لپاره یې له مایکرو سافټ ایګسیل پروګرام څخه استفاده شوي، او نتایج یې د چارټ او اعدادو په بڼه راوړل شوي او بیان شوي دي.

د راغونډې شوي ډېټا تر تحلیل وروسته دا نتیجه لاسته راځي، چې په وروستی لسيزه کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ نږدې په دوامداره ډول سره کموالی کړی او د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت بدلون په ملي اقتصاد باندې خورا تاثیر گذار عامل وه. که څه هم داسې فکر کېږي چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت ټیټوالی به له هر څه وړاندې د هیواد په بازارونو کې د قیمتونو سطحه متاثيره کوي، ولي؛ د ارقامو تحلیل دا نتیجه څرګندوي چې تر ټولو مهم او متاثيره کېدونکي فکتورونه صادرات او بیا په ترتیب سره واردات او د وزګارتیا کچه دي، خو په انفلاسیون نرخ او اقتصادي وده باندې یې تاثیر په کمه اندازه دی. یا په بل عبارت، د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت بدلون څخه تر ټولو زیات متاثيره کېدونکی متحویل صادرات او تر ټولو کم متاثيره کېدونکی فکتور اقتصادي وده ده.

د څېړنې کلیدي ټکي: افغانۍ (Afghani)، امریکایي ډالر (US Dollar)، د تبادلې نرخ (Exchange Rate)، اقتصادي وده (Economic Growth)، انفلاسیون نرخ (Inflation Rate)، سوداګري (Trade)، استخدام (Employment)

فهرست

مخ	عنوان
۱	سریزه
۲	پیژندنه (Introduction)
۲	د څېړني ستونزه
۲	د څېړني اهميت
۳	د څېړني موخي
۳	د څېړني پوښتنې
۴	د څېړني فرضيې
۵	د څېړني ساحه
۵	تېرو ليکنو ته کتنه
۷	د څېړني خلا
۸	د څېړني مېتودولوژي
۸	۱. د څېړني ډيزاين
۸	۲. د مالوماتو راټولولو مېتود
۹	۳. د مالوماتو تحليل
۹	پايله (Result)
۹	د تبادلې نرخ پیژندنه
۹	۱. تعريف
۱۰	۲. د تبادلې نرخ ډولونه
۱۰	۱،۲. د تبادلې بدلېدونکي يا ارتجاعي نرخ
۱۲	۲،۲. د تبادلې ثابت نرخ
۱۶	۳،۲. د تبادلې گډ يا مشترک نرخ
۱۶	د تبادلې نرخ کموالی (Devaluation)
۱۸	ډالرايزېشن (Dollarization)
۲۰	اسعاري اتحاديه (Currency Union)
۲۱	د اسعارو بازار

۲۲ د افغانیو نرخ او د پیسو کرنلاره یا پولي سیاست
۲۲ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنګوالی
۴۱ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ اغېزې د افغانستان په اقتصاد باندې
۴۱ ۱. د تبادلې نرخ تاثیر په انفلاسیون نرخ باندې
۴۳ ۲. د تبادلې نرخ تاثیر په اقتصادي وده باندې
۴۵ ۳. د تبادلې نرخ تاثیر په خارجي تجارت باندې
۴۵ ۱,۳. د تبادلې نرخ تاثیر په صادراتو باندې
۴۷ ۲,۳. د تبادلې نرخ تاثیر په وارداتو باندې
۴۸ ۴. د تبادلې نرخ تاثیر د وزګارتیا په کچه باندې
۵۱ مناقشه (Discussion)
۵۴ پایله اخیستننه (Conclusion)
۵۵ وړاندیزونه (Recommendations)
۵۶ اخلیکونه (References)

جدولونه

مخ

عنوان

۲۲ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنګوالی، کال (۱۳۹۰) هـ.ش
۲۴ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنګوالی، کال (۱۳۹۱) هـ.ش
۲۶ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنګوالی، کال (۱۳۹۲) هـ.ش
۲۹ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنګوالی، کال (۱۳۹۳) هـ.ش
۳۱ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنګوالی، کال (۱۳۹۴) هـ.ش
۳۳ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنګوالی، کال (۱۳۹۵) هـ.ش
۳۵ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنګوالی، کال (۱۳۹۶) هـ.ش
۳۷ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنګوالی، کال (۱۳۹۷) هـ.ش
۳۹ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنګوالی، کال (۱۳۹۸) هـ.ش

گرافونه

مخ

عنوان

۲۴ د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۰ هـ.ش)
۲۶ د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۱ هـ.ش)
۲۸ د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۲ هـ.ش)
۳۰ د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۳ هـ.ش)
۳۲ د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۴ هـ.ش)
۳۵ د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۵ هـ.ش)
۳۷ د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۶ هـ.ش)
۳۹ د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۷ هـ.ش)
۴۱ د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۸ هـ.ش)

سريزه

د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ ارزښت ډېر د اهميت وړ دی. ځکه چې افغانستان يو وارداتي هيواد دی او اکثريت د هغه هيوادونو چې افغانستان ورسره تجارتي اړيکي لري، د خپلو توکو په مقابل کې د ډالر غوښتنه کوي. دا چې د افغانستان وارداتي توکي تر ډېره بريده د امريکايي ډالر په مقابل کې راځي، نو په همدې اساس ويلای شو چې د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ ارزښت ډېر د اهميت وړ دی او د بدلون په صورت کې يې د هيواد بازارونه په چټکۍ او سخت ډول متاثيره کيږي.

هر هيواد د خارجي اسعارو په مقابل کې د خپلي ملي کرنسي ارزښت داسي ټاکي ترڅو په وسيله يې د هيواد دننه اقتصادي وضع په مثبت ډول متاثيره او د هيواد د اقتصادي اوضاع د سمون په موخه ټاکل شوي اهداف ترلاسه شي. د هيواد دننه د ملي پيسې چلښت او اعتبار د پولي سياست د تطبيق لپاره يو مهم فکتور دی، چې بايد شتون ولري ترڅو د دولت لخوا ټاکل شوي پاليسۍ په درست شکل سره اهداف ترلاسه کړای شي.

د طالبانو د واک له منځه تگ سره په افغانستان کې د امريکا متحده ايالاتو په مالي او فوځي ملاتړ سره د هيواد دننه نوی نظام رامنځته شو او ياد نظام په هيواد کې د اقتصادي راکړو ورکړو په منظور په نوې بڼې سره افغانۍ چاپ او نشر کړه. که څه هم له همغه پيل څخه د افغانستان د دولت ټول تادييات په افغانۍ دي، ولي د هيواد داخلي جگړو او د نظامونو يو په بل پسې په پرلپسې ډول رنګېدل او جوړېدل د دې سبب شوي چې په موجوده نظام هم د خلکو بې باوري زياته او ياده بې باوري د افغانيو د نه چلښت لامل وگرځي. له (۱۳۹۸) هجري شمسي کال مخکې د هيواد په اکثريت خاوره او آن په پلازمينه کې افغانۍ له پوره اعتبار څخه برخمنه نه وه، خو په کال (۱۳۹۸) هجري شمسي کې د هيواد دننه بازارونو کې د خارجي اسعارو د چلښت په وړاندې د دولت کلک غبرگون وکولای شو چې د هيواد ډېری سيمو کې د افغانۍ چلښت پيل او راکړه ورکړو کې اعتبار پيدا کړي، ولي لا تراوسه هم ډېری لوی معاملات په امريکايي ډالر او پاکستاني کلداري ترسره کيږي.

د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ ارزښت خورا د اهميت وړ دی او لازمه بريښي چې په تېرو څو کلونو کې د هيواد په اقتصادي اوضاع باندې د يادو اسعارو ترمنځ د تبادلې نرخ د بدلون تاثيرات وڅېړل شي.

پېژندنه (Introduction)

د اوسني نړيوالتوب په لړ کې هيوادونه له اقتصادي اړخه يو د بل سره تړلي دي. په همدغه ترڅ کې هيوادونه يو له بل سره سوداگريزي اړيکې لري او خپل توليد شوي توکي او خدمات يو په بل پلوري. دا چې د هيوادونو پولي واحدونه سره توپير لري نو طبعي ده چې د دغه پير او پلور لپاره بايد خپل اسعار سره تبادله کړي، ترڅو د هر هيواد په اړونده کرنسي د هغوی توکي او خدمات وپيري. بېلابېل اسعار چې په کوم نرخ يو د بل سره تبادله کيږي د اسعارو د تبادلې د نرخ په نوم ياديږي. په لنډ ډول، د تبادلې نرخ د بهرنيو اسعارو له مخې د يو هيواد د پيسو د قيمت څخه عبارت دی، يا د تبادلې نرخ هغه نرخ دی چې له مخې يې يو پولي واحد د کوم بل پولي واحد سره بدل يا تبادله کيږي. (1)

د يو هيواد د پيسو ارزښت ټيټوالی او لوړوالی دواړه په خپل ځای گټي او زيانونه لري، په تېرو څو کلونو کې په ځانگړې توگه، له کله چې له افغانستان څخه د امريکايي ځواکونو د وتلو خبر گرمه شوی، د افغانی ارزښت د امريکايي ډالر په وړاندې ورځ تر بلې ښکته والی مومي. د دې لپاره چې معلومه شي، چې د امريکايي ډالر په وړاندې د هيواد د افغانی ارزښت دا ښکته والی د هيواد په اقتصاد څه اغېز بندلی، ما وپتېيله چې په ياده موضوع څېړنه وکړم او بلاخره يوه ټولگه گټور مالومات د استفادې لپاره راجمع کړم.

د څېړني ستونزه

دا چې د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانی ارزښت ورځ تر بلې په چټکۍ سره کموالی کوي، نو لازمه برېښي ترڅو مالومه شي چې د افغانی په ارزښت کې ياد بدلون په ملي اقتصاد څه اغېز غورځولی دی؟

د څېړني اهميت

د پيسو د ارزښت ټيټېدل يا د بهرنيو پولي واحدونو په مقابل کې د ملي پولي واحد د ارزښت راغورځېدل که له يو خوا د دې سبب گرځي چې په نړيوال بازار کې د داخلي توليداتو قيمت ټيټ شي او د دې په وسيله په ترتيب سره صادرات او داخلي توليد تشويق کيږي. له بل پلوه د پيسو ارزښت د يو لړ زيانونو لکه، د انفلاسيون نرخ لوړېدل او د وارداتو د قيمت په لوړوالي سره د هيواد دننه د خلکو د خريد قدرت کمېدلو سبب هم گرځي. (2)

1) کوتوال، نصير. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.

2) Excel Books Private Limited. (2012). Macro Economics. New Delhi: Excel Books Private Limited.

سره له دې چې د پیسو ارزښت کموالی یو لږ گټي لري، او د همدې گټورتوب ترلاسه کولو لپاره اړینه ده چې مناسبه پولي پالیسي جوړه او تطبیق شي ترڅو د خارجي اسعارو په مقابل کې د ملي پولي واحد ارزښت ټیټ او مقصود اهداف ترلاسه شي، ولي دا هم لازمه ده چې د پیسو د ارزښت ثبات په نظر کې ونیول شي. که چیرته د هیواد د پیسو په ارزښت کې کموالی په داسې بڼه وي چې له کبله یې د پیسو په ارزښت کې په لویه اندازه بې ثباتي رامنځته شي، نه یواځې دا چې مطلوب اهداف به ترلاسه نشي، بلکې؛ د پیسو ارزښت ټیټوالي له کبله به زیان هم رامنځته شي.

دا چې افغانستان یو وارداتي هیواد دی او اکثریت وارداتي توکي یې د امریکایي ډالر په مقابل کې واردیږي، واضح خبره ده چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې بدلون به د هیواد په بازارونو او اقتصاد باندې اغېز اچوي. د څېړنې په پایله کې به په دې وپوهیږو چې له تېرو څو کلونو راهیسي د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت راکمیدلو د افغانستان په اقتصاد باندې څه ډول اغېز کړی، او آیا په رښتیا هم د قیمتونو په سطحه زیات تاثیر گذار عامل دی؟

د څېړنې موخې

۱. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت بدلون او د هیواد د انفلاسیون نرخ سره یې په اړیکه باندې پوهیدل.
۲. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت بدلون او د هیواد د اقتصادي ودې سره یې په اړیکه باندې پوهیدل.
۳. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت بدلون او د افغانستان خارجي تجارت سره یې په اړیکه باندې پوهیدل.
۴. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت بدلون او د هیواد دننه د استخدام سطحې سره یې په اړیکه باندې پوهیدل.

د څېړنې پوښتنې

۱. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت بدلون د انفلاسیون په نرخ څه ډول تاثیر درلود؟
۲. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت بدلون په اقتصادي وده باندې څه ډول تاثیر درلود؟
۳. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت بدلون د هیواد په تجارت څه ډول اغېز درلود؟

۴. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت بدلون د هیواد دننه د استخدام سطحه باندې څه تاثیر درلود؟

د څېړنې فرضیې

(۱)

H_0 : د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت ښکته والي سره د انفلاسیون نرخ کې لوړوالی راغلی دی.

H_A : د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت ښکته والي سره د انفلاسیون نرخ کې ټیټوالی راغلی دی.

(۲)

H_0 : د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت ښکته والي سره په اقتصادي وده کې مثبت تغیر راغلی دی.

H_A : د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت ښکته والي سره په اقتصادي وده کې منفي تغیر راغلی دی.

(۳)

H_0 : د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت ښکته والي سره د هیواد په سوداګري کې مثبت تغیر راغلی.

H_A : د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت ښکته والي سره د هیواد په سوداګري کې منفي تغیر راغلی دی.

(۴)

H_0 : د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت ښکته والي سره د استخدام سطحه کې لوړوالی راغلی دی.

H_A : د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت ښکته والي سره د استخدام سطحه کې ټیټوالی راغلی دی.

د څېړني ساحه

دا څېړنه په افغانستان کې د "د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ او په ملي اقتصاد یې اغېزې" اړوند ده، چې له (۱۳۹۰) هجري شمسي کال څخه تر (۱۳۹۸) هجري شمسي کال اړوند مالومات پکې راټول شوي دي. د تبادلې نرخ اړوند ډېټا له (dab.gov.af), (www.investing.com) او (www.saraishahzada.af, <https://finance.yahoo.com>) څخه، د سړي سر ناخالص داخلي تولید اړوند ارقام له (www.nasia.gov.af)، د انفلاسیون نرخ اړوند له (www.macrotrends.net) او د بېکارۍ نرخ اړوند ارقام له (www.statista.com) او د صادراتو او وارداتو اړوند ارقام د افغانستان د احصایې مرکزي ادارې لخوا نشر شويو احصایوي سالنامو څخه راخیستل شوي دي.

تېرو لیکنو ته کتنه

دلته مونږ له دې څخه یادونه کوو چې د تبادلې نرخ په ملي اقتصاد باندې څه ډول اغېز بڼېږي. د تبادلې نرخ د هغه کاروبارونو لپاره مهم دی چې نړیوال تجارت ترسره کوي، نورو هیوادونو ته اموال صادروي او یا هم له نورو هیوادونو څخه اموال واردوي. که د بهرنیو اسعارو په وړاندې د یو هیواد د پیسو ارزښت لوړ شي، نو دې سره په نړیوال بازار کې د صادرونکو کاروبارونو توکي په لوړه بیه تمامېږي، تقاضا به ورته کمه او بلاخره په تجارت کې کموالی راځي، خو که یاد حالت د واردونکو کاروبارونو په وړاندې وگورو، نو ویلای شو چې د بهرنیو اسعارو په وړاندې د یو هیواد د پیسو د ارزښت لوړوالي سره به د وارداتي توکو قیمت ټیټ او په داخل کې به ښه بازار پیدا کړي.

نه یواځې تجارت، بلکې؛ د لوی اقتصاد نور اساسي فکتورونه (د انفلاسیون نرخ، د تادیاتو بیلانس، اقتصادي وده او د بېکارۍ کچه) هم د تبادلې نرخ د بدلون سره متاثره کېږي. د موضوع د لا وضاحت لپاره د موضوع په هکله له لاندې تیرو لیکنو څخه یادونه کوو:

ای سي اریز او ملیندرېټوز په کال (۱۹۹۶) میلادي، می کې د (د تبادلې نرخ اغېز انفلاسیون په نرخ) عنوان لاندې څېړنه کړې، چې یاده څېړنه دا ښيي چې د تبادلې نرخ بدلون د انفلاسیون نرخ د بدلون یو عامل دی. (3)

3) Arize, A., & Malindretos, J. (1996). Effects of Exchange Rate Variability on Inflation Variability. *Applied Economics Letters*, 6.

پاول کنوي، آرون ډريو، بين هانت او الډېر سکاټ په کال (۱۹۹۸) ميلادي، می کي د (د تبادلې نرخ تاثیر په انفلاسيون نرخ په هغه هيوادونو کي چي د کمي اقتصادي آزادي لرونکي دي) عنوان لاندي څېړنه کړي، چي ياده څېړنه بنيي، چي د تبادلې نرخ بدلون په انفلاسيون نرخ باندي زيات تاثیرگذار عامل دی. (4)

نصير «کوټوال» په خپل کتاب (اقتصادي درسونه) کي، چي په کال (۲۰۱۵) ميلادي کي خپور شوی ليکي، چي د پيسو ارزښت او انفلاسيون نرخ ترمنځ معکوسه رابطه شتون لري. (5)

ډاني رابريک په کال (۲۰۰۴) ميلادي کي د (حقيقي تبادلې نرخ او اقتصادي وده) تر نوم لاندي څېړنه کړي وه، د دوی څېړنه دا بنيي چي د بهرنيو اسعارو په وړاندي د يو هيواد د پيسو د ارزښت ټيټوالي (Devaluation) اقتصادي وده تحريکوي. (6)

جان ايف کنډي په کال (۲۰۰۷) ميلادي، جولای کي د (حقيقي د تبادلې نرخ او اقتصادي وده) عنوان لاندي څېړنه کړي وه. د دوی څېړنه دا بنيي چي د بهرنيو اسعارو په وړاندي د ملي پيسو د ارزښت کموالی د هيوادونو اقتصادي وده، په ځانگړي توگه په پرمختيايي هيوادونو کي تحريکوي. (7)

مارتين ريپتي، پيټر سکاټ او ارسلن رزمي په کال (۲۰۱۱) ميلادي، مارچ کي د (حقيقي د تبادلې نرخ او اقتصادي ودي) تر عنوان لاندي څېړنه کړي، چي د دوی د څېړني نتجه هم دا بنيي، چي د تبادلې نرخ د کموالي (Devaluation) او اقتصادي ودي ترمنځ مثبتې اړيکه شتون لري. (8)

نصير کوټوال په خپل کتاب (اقتصادي درسونه) کي، چي په کال (۲۰۱۵) ميلادي کي خپور شوی، ليکي: د بهرنيو اسعارو په وړاندي د پيسو د ارزښت لوړوالي د صادراتو د کموالي او وارداتو د زياتوالي سبب گرځي. (9)

کايلي وانگ او کريستوفر بي بېرټ په کال (۱۹۹۸-۱۹۸۹) ميلادي پوري (د صادراتو په حجم باندي د تبادلې نرخ د بدلون د تاثيراتو سنجش) عنوان لاندي څېړنه کړي وه، چي د دوی څېړنه دا بنيي

4) Conway, P., Drew, A., Hunt, B., & Scott, A. (1998). Exchange Rate Effects and Inflation Targeting in a Small Open Economy. *Reserve Bank of New Zealand Discussion Paper*, 20.

5) کوټوال، نصير. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.

6) Rodrik, D. (2004). The Real Exchange Rate and Economic Growth. *Brookings Papers on Economic Activity*, 76.

7) F. Kennedy, J. (2007). The Real Exchange Rate and Economic Growth. 37.

8) Rapetti, M., Skott, P., & Razmi, A. (2011). The Real Exchange Rate and Economic Growth. *International Review of Applied Economics*, 19.

9) کوټوال، نصير. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.

چې، د وارداتي هيوادونو صنعتي توليدات او منتظره د تبادلې نرخ بدلون په گډه سره د تجارت حجم متاثيره کوي. (10)

جينگوا زي، هينري ډبليو کينوکن او اويستايين ميرلنډ په کال (۲۰۰۳) ميلادي، اپريل کې (د تبادلې نرخ تاثيرات د سمن (Salmon) ماهي د صادراتو په قيمت) عنوان لاندې څېړنه کړې وه، چې د دوی څېړنه دا بڼيې چې د تبادلې نرخ بدلون د تجارت په حجم باندې تاثير گزاره دی. (11)

روبرټو فرينکيل او لېنس ټايلر په کال (۲۰۰۶) ميلادي، فروري کې د (حقيقي تبادلې نرخ، پولي سياست او استخدام) په نوم څېړنه ترسره کړې، چې د نوموړې څېړنې څخه څرگندېږي چې د تبادلې نرخ د استخدام سره مستقيمه رابطه لري. (12)

ډېمير او فيراټ په کال (۲۰۱۰) ميلادي کې د (د تبادلې نرخ بدلون او د استخدام سطحي لوړوالی په پرمختيايي هيوادونو کې) عنوان لاندې څېړنه ترسره کړې. دوی په خپله څېړنه کې ليکي چې، د تبادلې نرخ لوړوالی سره د استخدام سطحه کې لوړوالی رامنځته کيږي. (13)

۳,۲ د څېړنې خلا

پورته مو لدې څخه يادونه وکړه چې د تبادلې نرخ څه دی او په ملي اقتصاد باندې څه ډول اغېز لري؟؟ چې د نوموړي بحث څخه دا جوته شوه چې د تبادلې نرخ د لوی اقتصاد اساسي اهداف (انفلاسيون نرخ، اقتصادي وده، د استخدام سطحه او د تادياتو بيلانس) تر تاثير لاندې راولي.

په مختلفو هيوادونو کې د دې اړوند څېړنې ترسره شوي دي، چې د يو هيواد د پيسو ارزښت بدلون سره د هيواد په اقتصاد باندې څه تاثيرات لويږي، ولي دلته به مونږ د "د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ او په ملي اقتصاد يې اغېزې" تر عنوان لاندې څېړنه کې په دې باندې خبرې وکړو چې په تېرو نهه کلونو کې د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې بدلون څرنگه وه او د افغانستان په اقتصاد (انفلاسيون نرخ، اقتصادي وده، خارجي تجارت او وزگارتيا سطحه) باندې يې څه اغېزې درلودې؟

10) Wang, K.-L., & B.Barrett, C. (1998). Estimating the Effects of Exchange Rate Volatility on Export Volumes. *Journal of Agricultural and Resource Economics*, 31.

11) Xie, J., W. Kinnucan, H., & Myrland, O. (2003). The Effects of Exchange Rate on Export Prices of Farmed Salmon. *Marine Resource Economics*, 439.

12) Frenkel, R., & Taylor, L. (2006). Real Exchange Rate, Monetary Policy and Employment. *DESA*, 13.

13) Firat, D. (2010). Exchange Rate Volatility and Employment Growth in Developing Countries. *MPRA*, 47.

د څېړني مېتودولوژي

۱. د څېړني ډيزاين

عموما مونږ څېړنه او د څېړني ډيزاين په کمي او کيفي سره وپيشو، ولي د څېړني ډولونه او ډيزاينونه په مختلف ډول کټاگوري کيږي. دا يوه کمي څېړنه ده، چې مالومات پکي د اعدادو او ارقامو په بڼه راټول شوي دي. د ماهيت له مخي خالصه يا ننگه او هدف ته په کتو تشریحي څېړنه ده، ځکه چې د موضوع اړوند مالومات له مخکي څخه په بېلا بېلو سرچينو کي موجود او مونږ له دې عنوان لاندي راغونډ کړي دي.

دا چې زمونږ موضوع د تبادلې نرخ مربوط ده او د تبادلې نرخ او د هغه د بدلون له کبله اغېزمن کيدونکي فکتورونه ټول د اعدادو او ارقامو په بڼه بنودل کيږي، نو په همدې اساس مونږ د څېړني ډيزاين کمي وټاکل، چې اړيکي ته په کتو بيا طولي څېړنيز ډيزاين (Longitudinal Quantitative Research Design) دی، يعني د څو کلونو اعداد او ارقام پکي را غونډ شوي او د ډېټا رحجان پکي تحليل شوی دی. پلټني ته په کتو سره غيږي تجربوي څېړنيز ډيزاين او وخت ته په کتو سره (Retrospective Quantitative Research Design) دی، ځکه چې د تېر وخت اړوند مالومات پکي را اخيستل شوي دي.

۲. د مالوماتو د راټولولو مېتود

په ټوله کي مونږ دوه ډوله (لومړی لاس او دويم لاس) مالومات لرو. دا چې پدې څېړنه کي د وخت په وخت مالوماتو رحجان معلوم شوی، نو د داسي يو څېړنيز ډيزاين په لرلو سره مونږ له لومړي لاس ډېټا څخه هغه وخت استفاده کولای شو کله چې وخت ته په کتو سره زمونږ د موضوع څېړنيز ډيزاين (Prospective) وي، يعني د راتلونکي په اړه مالومات په کي راغونډيږي، ولي دا چې وخت ته په کتو سره د دې موضوع څېړنيز ډيزاين (Retrospective) دی، يعني د تېر وخت په هکله مالومات پکي راټوليږي، نو پدې صورت کي چې اړيکي ته په کتو سره زمونږ د څېړني ډيزاين طولي (Longitudinal) او وخت ته په کتو سره (Retrospective) وي مونږ بايد له دويم لاس ډېټا څخه استفاده وکړو. (14)

پدې څېړنه کي مونږ له دويم لاس نشر شويو مالوماتو څخه استفاده کړي، چې له (dab.gov.af, www.investing.com, www.saraishahzada.af, <https://finance.yahoo.com>)

د افغانستان د www.statista.com، www.macrotrends.net، www.nasia.gov.af او د احصایي مرکزي ادارې لخوا نشر شویو احصایوي سالنامو څخه راخیستل شوي دي.

۳. د مالوماتو تحلیل

د مالوماتو د تحلیل لپاره مختلف سافټوېرونه او فارمولونه شتون لري، چې له جملې څخه یې یو هم مایکروسافټ ایکسېل دی، چې په مرسته یې احصایوي تحلیل ترسره کولای شو. د تبادلې نرخ اړوند دېټا د مقایسې او څرنګوالي سنجش لپاره د ایکسېل مختلف فارمولونه (Functions) او چارټونه استفاده شوي او همدارنګه د متحولونو ترمنځ د اړیکې په څرنګوالي پوهیدلو لپاره هم ایکسېل استفاده شوی دی.

پایله (Result)

د تبادلې نرخ پېژندنه

پول یا پیسې د اقتصادي سیستم او جریان یوه مهمه برخه ده، داسې چې د ټولو اقتصادي فعالیتونو، کالیو یا توکو او چوپړونو ارزښت د پیسې په وسیله ټاکل کېږي. که مو پیسه درنه او با ارزښته وي نو په ټوله کې به د پیر غښتلی ځواک ولرو او د نورو توکي او خدمات به ارزانه رانیسو. (15) د هیوادونو تر مینځ د پیسو یا اسعارو واحدونه بېلا بېل دي، یعنې ټول هیوادونه خپل خپل پولې واحدونه لري. د اوسني نړیوالتوب په لړ کې هیوادونه له اقتصادي اړخه یو د بل سره تړلي دي، په همدغه ترڅ کې هیوادونه یو له بل سره سوداګریزې اړیکې لري او خپل تولید شوي توکي او خدمات یو په بل پلوري. دا چې د هیوادونو پولې واحدونه سره توپیر لري نو طبعي ده چې د دغه پیر او پلور لپاره باید خپل اسعار سره تبادلې کړي، تر څو د هر هیواد په اړونده کرنسې د هغوی توکي او خدمات وپيري.

۱. تعریف

بېلا بېل اسعار چې په کوم نرخ یو د بل سره تبادلې کېږي د اسعارو د تبادلې د نرخ په نوم یادېږي. په لنډ ډول، د تبادلې نرخ د بهرنیو اسعارو له مخې د یو هیواد د پیسو د قیمت څخه عبارت دی، یا د تبادلې نرخ هغه نرخ دی چې له مخې یې یو پولې واحد د کوم بل پولې واحد سره بدل یا تبادلې کېږي. (16) د بیلګې په ډول د یو ډالر قیمت (۷۴) افغانۍ دی نو د افغانیو سره د یو ډالر د تبادلې نرخ (۷۴) افغانۍ

15) Krugman, Paul. Obstfeld, Maurice. (2003). International Economics. New York: Hugh Crawford.

16) کوتوال، نصیر. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپورنځی.

او که د یوې افغانۍ د تبادلې نرخ په ډالرو سره پیدا کولو نو یو ډالر په (۷۴) افغانیو ویشو چې په دې صورت کې به د ډالرو له مخې د یوې افغانۍ قیمت یا د تبادلې نرخ (۰,۰۱۳۵۱۳۵) وي.

۲. د تبادلې نرخ ډولونه

دولتونه د نورو هیوادونو په مقابل کې د خپلو اسعارو د تبادلې لپاره د تبادلې د نرخ د لاندې ډولونو څخه استفاده کوي. (17)

۱.۲. د تبادلې بدلیدونکې یا ارتجاعي نرخ

د تبادلې بدلیدونکې نرخ په دې مانا چې د نورو کرنسیو په مقابل کې د ملي کرنسی د تبادلې د نرخ ټاکل د بهرنیو اسعارو بازار ته پریښودل کېږي تر څو هلته د عرضي او تقاضا د قواوو د برخورد په پایله کې نوموړی نرخ وټاکل شي. (18) دلته دولتونه د خپلو اسعارو د تبادلې د نرخ د بدلون او یا په هغه کې د تغیر راوستلو سره کومه دلچسپي نه لري او د بازار له لوري ټاکل شوی نرخ د خپل ځان او د نړیوال تجارت په خیر او گټه گڼي او په کومو حالاتو کې چې دغه چاره د یو هیواد په گټه نه وي او یا په بهرنۍ سوداګرۍ کې د نا انډولۍ لامل کېږي نو بیا نوموړې هیوادونه د گمرکي تعرفو، سپیمو او د نورو پالیسیو په عملي کولو سره دغه ستونزه حلوي. د تبادلې د ارتجاعي یا بدلیدونکي نرخ د حمایت په اړه د علماوو نظریات په لاندې ډول دي: (19)

- د تبادلې د ارتجاعي نرخ پلویان وائي چې دغه ډول نرخ یو هیواد د دې جوگه ګرځوي ترڅو د یوې خپلواکه اقتصادي پالیسي څخه استفاده وکړي. په دې صورت کې د یو هیواد پولي پالیسي د تبادلې د مشخص نرخ پورې نه ده تړل شوې، ځکه که د تبادلې لپاره د دولت له خوا یو مشخص نرخ ټاکل کیده نو د خپلو پیسو د ارزښت د لوړوالي لپاره به یې د تبادلې نرخ په خپله تغیر او په دې سره به هیواد په بحران کې ډوب شوی وو او هم به یې روزګاري زیاته شوې وه، ځکه د پیسو د ارزښت په لوړوالي سره به زموږ اجناس د خارجي هیوادونو لپاره په لوړه بیه تمامیدل نو په نتیجه کې به یې زموږ صادرات کمیدل او د هیواد په داخل کې به د تولیداتو د عدم تشویق سبب ګرځیده او بالاخره به تولیدي فعالیتونه په ټپه ولاړ وو چې په نتیجه کې به یې روزګاري هم زیاته شوې وه.
- د تبادلې نرخ د تادیاتو په بیلابندې باندې د یو تعادلي فکتور په حیث تاثیرکوي نو په دې خاطر باید آزاد پریښودل شي.

(17) کوتوال، نصیر. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.

18) Krugman, Paul. Obstfeld, Maurice. (2003). International Economics. New York: Hugh Crawford.

19) <http://millifikar.blogspot.com/2019/06/1-fixed-exchange-rate-vs-flexible.html?m=1>

- که د تبادلې نرخ په ټینګه سره ثابت وساتل شي نو د یو هیواد داخلي اقتصادي سیستم ته به د خارج څخه د انفلاسیون او ډیفلاسیون خطرات متوجه شي؛ اما، د تبادلې په نرخ کې تغیرات او نوسانات د انفلاسیون او ډیفلاسیون د مداخلې مخنیوی کوي.
- ځینې وخت دا سوال هم پیدا کيږي چې د عرضې او تقاضا فورمول د اقتصاد په هره ساحه کې په ښه ډول سره کار کوي نو د تبادلې په نرخ کې یې ولې ونه کړي. په دې اساس به دا ښه وي چې د تبادلې نرخ آزاد پرېښودل شي ترڅو د عرضې او تقاضا په اساس وټاکل شي.
- د تبادلې په نرخ کې نوسانات په نړیوال تجارت کې هیڅ ډول زیان نه رامینځته کوي، ځکه چې صادرونکي او واردونکي دواړه هیوادونه د دې قابل دي چې د خپلې پوهې او ځیرکتیا په اساس په راتلونکي کې د تبادلې په نرخونو کې نوسانات پیش بڼي کړي او د هغې د خطراتو څخه د مخنیوي په خاطر په راتلونکي نرخ (Forward Rate) سره معاملات تر سره کړي، البته ثابت نرخونه په نړیوال تجارت کې سوداګرو ته دغه سهولت نه تهیه کوي.

د تبادلې بدلیدونکی نرخ یو شمېر ګټي او زیانونه لري چې په لاندې ډول، په ترتیب سره لومړی له ګټو او بیا زیانونو څخه یادونه کوو: (20)

- د بهرنیو اسعارو ذخیرې ته د اړتیا نشتون: د پولې نظام تنظیمونکي چارواکي د خپلو پیسو د نرخ د ثابت ساتلو لپاره د بهرنیو اسعارو زیرمو ته اړتیا نه لري. که چیرته په هیواد کې ثابت د تبادلې نرخ رایج وي، نو هیواد د تبادلې نرخ د ثبات لپاره د بهرنیو اسعارو زیرمو ساتلو ته اړتیا پیدا کوي ترڅو د ملي پیسو د ارزښت د کموالي په صورت کې د اسعارو په بازار کې ملي پیسې ورباندې وپېږي او له دې طریقه د ملي پیسو ارزښت تر مطلوبې سطحې لوړ کړي.
- د پولې نظام تنظیمونکو چارواکو د اختیار زیاتوالی: د پولې نظام تنظیمونکي چارواکي په اړونده چارو کې خپلواک دي چې څه ډول د پیسو د تنظیم پالیسي ګانې جوړې او عملي کړي.
- آزاد نړیوال تجارت: د تبادلې د نرخ نوموړی سیستم بهرنی آزادي سوداګری ته لار هواروي او د همدغه سیستم له لارې په بازار کې د یوې کرنسې کمبود او یا هم ډیروالی د بازار د قوانینو له مخې په خپلسري ډول له مینځه ځي او نوموړې ستونزه حل کيږي.

د پورته یادو شوو ګټو تر څنګ د تبادلې نوموړی سیستم ځینې زیانونه هم لري، چې په لاندې توګه ورڅخه یادونه کوو.

■ د تبادلې بدلیدونکې یا متغیر نرخ د کرنسې د نرخ د غورځیدلو او لوړیدلو له امله د سوداګرو او کاروباریانو راتلونکې ګټه له ګواښ سره مخامخ کوي. دغه چاره سوداګر زړه ماتې کوي، له کاروبار او بهرنۍ سوداګرۍ لاس اخلې او له امله یې د بهرنۍ سوداګرۍ حجم کمېږي. کله چې د کرنسې د تبادلې په نرخ کې نوسانات زیات وي، نو دغه کار هغه صنعتونه هم زیانمنوي چې نورو هیوادونو ته خپل تولیدات صادروي. ولي، د ملي پیسو د ارزښت لوړوالی په دې مانا ده چې په نړیوال بازار کې د مطلوب هیواد د تولیداتو ارزښت لوړېږي، او د اجناسو د قیمت په لوړوالي سره به همدې تولیداتو ته تقاضا کمه شي، نو په نتیجه کې به د صادراتو له طریقه تصدیق ته لږ عاید راځي. ولي، چې د محصولاتو د قیمت د لوړوالي له کبله به یې په نړیوال بازار کې محصولات کم اخیستل کېږي او دې سره به د تصدی ګټې زیانمنې شي.

د بیلګې په توګه، په دې وروستیو کې د ډالر او ځینو نورو خارجي اسعارو په مقابل کې په بیسارې ډول د افغانۍ نرخ را پرېوتی. مرکزي بانک چې د افغانۍ د ثبات لپاره کومې لارې چارې په کار اچوي د بهرنیو اسعارو په ځانګړي ډول د ډالر په مقابل کې د افغانۍ په ثبات کې اغیزمنې نه دي ثابتې شوي. مرکزي بانک د اسعارو د تبادلې بازار له لارې بازار ته ډالر وړاندې کوي او په وسیله یې د بازار څخه افغانۍ رانیسي، دا چاره د ډیرې لنډې مودې لپاره د ډالر په مقابل کې د افغانۍ رابنکته کېدونکې ارزښت ثابت ساتي خو وروسته بیا چې کله مرکزي بانک هره ورځ بازار ته ډالر پمپ نه کړي د افغانۍ ارزښت په چټکۍ سره رالوړي. دلته ستونزه په دې کې ده چې د مرکزي بانک له لوري د اسعارو بازار ته پمپ شوي ډالر په ډیرې تیزی سره له دوران څخه وځي، ځکه دلته ټول وګړي د راتلونکو زیانونو له امله چې د افغانۍ د ارزښت د رالویدو له امله یې محسوسوي خپلې شته افغانۍ ډالرو ته بدلوي، نوموړي ډالر بیا بیرته په اقتصادي دوران کې نه اچول کېږي او د وګړو له لوري بهر ته لیږدول کېږي. (21)

۲.۲. د تبادلې ثابت نرخ

د تبادلې ثابت نرخ په دې مانا چې د خارجي اسعارو سره د کورنیو پیسو د تبادلې لپاره یو ثابت نرخ ټاکل کېږي. (22) د بیلګې په ډول د افغانیو سره د یو ډالر د تبادلې نرخ د (۵۲ او ۵۶) افغانیو تر مینځ ټاکل کېږي. کله چې د افغانیو او ډالرو د تبادلې نرخ د دغه ټاکل شوي حدودو څخه کم او یا زیاتېږي

21) <https://rohi.af/news/38465>

22) USI Publications. (2012). Macro Economics. New Delhi: USI Publications.

نو چارواکي د بيلابيلو لارو څخه د دغه کار مخنيوی کوي او د تبادلې نرخ بيرته خپل اصلي حالت ته راولي.

د تبادلې د ارتجاعي نرخ په اړه چې کوم نقاط پورته ذکر شول هغه د تبادلې ارتجاعي نرخ ته قوت وربښي، اما د لاندې وجوهاتو پر بنسټ د تبادلې ارتجاعي نرخ تقريباً تر زیاته حده ناگټور او د تبادلې ثابت نرخ گټور گڼل شوی دی. (23)

- څرنگه چې د تبادلې د نرخ نوسانات په وارداتو او صادراتو باندې تاثیر غورځوي، نودغه ډول نرخونه چې هميشه د تغيراتوسره مخامخ وي د يو هيواد د داخلي ثبات او استقامت لپاره گواښ گرځي او دا به د دې سبب شي چې د وارداتي صنايعو ترمنځ به په دوامداره ډول سره ملي منابع له يو څخه بل ته انتقال مومي چې دغه ډول کرڼه به نه يوازې دا چې داخلي اقتصادي وضعه به ثباته کړي بلکې دغه منابع به هم ورسره ضايع شي.
- د ثابت نرخ پلويان په دې عقیده دي چې د تبادلې په نرخ کې نوسانات نړيوال تجارت له خطر سره مخامخ کوي او په صادراتونکو او واردونکو سوداگرو کې د عدم اطمینان او شک روحیه پيدا کوي. په داسې حال کې چې د ثابت نرخ په صورت کې صادراتونکي او واردونکي دواړه ښه پراعتماده وي، دا ځکه چې دوي په دې عقیده لري چې د تبادلې موجوده نرخ به په راتلونکي کې هم په خپل حال پاتې کيږي.
- د تبادلې د ارتجاعي نرخ په موجودیت کې په خارجي اسعارو کې اکثره وختونه په پيشکي ډول سره معاملات تر سره کيږي کوم چې په خپله د تبادلې په نرخ کې ثبات له منځه وړي، نو په دې اساس که سوداگر په دې باندې پوه شي چې د تبادلې په نرخ کې کموالي رامنځته کيدونکي دی نو دوي خپله پانگه او سرمايه نورو هيوادونو ته انتقالوي. همدارنگه د ارتجاعي نرخونو په صورت کې زیاتره خلک د احتکار څخه استفاده کوي چې دا هم په مارکیت کې ځينې وخت د اسعارو د زیاتوالي او په ځينې وخت کې د اسعارو د کموالي سبب گرځي. د ثابت نرخ په صورت کې دغه ډول ستونزې نه رامنځته کيږي.
- د ارتجاعي نرخونو موجودیت په پراخه پيمانه د گټې او هم د تاوان سبب گرځي. سوداگر د تبادلې په نرخونو کې د ناڅاپي تغيراتو څخه د گټې اخیستنې په منظور باید له ځان سره په نغده ډول ډيرې پیسې ولري تر څو اسعار پرې خریداري کړي، چې په دې صورت کې به د سوداگرو سره په نغده ډول زیاتې پیسې موجودې وي او په نتیجه کې به یې د پورونو په ورکړه کې کموالي (Contraction of Credit)، د سود په نرخ کې زیاتوالي او د استخدام په کچه کې به

²³) <http://millifikar.blogspot.com/2019/06/1-fixed-exchange-rate-vs-flexible.html?m=1>

هم کموالي رامنځته شي. د ثابت نرخ په موجودیت کې د دغه ډول ستونزو مخنیوی کیدلای شي.

■ د تبادلې په نرخ کې ارتجاعیت او نوسانات په یو هیواد کې د نورو هیوادونو د پانګه اچوونکو له خوا د اوږد مهاله پانګه اچونې د عدم تشویق سبب ګرځي، ځکه چې هر هغه عامل چې په داخلي اقتصاد باندې تاثیر گذاره وي او د رکود حالت ته یې بیایي د پانګه اچوونکو د عدم تشویق سبب ګرځي، پداسې حال کې چې د تبادلې ثابت نرخ د خارجیانو له خوا د اوږد مهاله پانګه اچونې د تشویق سبب ګرځي.

د تبادلې ثابت نرخ هم یو لږ ګټي او زیانونه لري چې په لاندې ډول ورڅخه یادونه کوو: (24)

■ د انفلاسیون مخنیوی: بنکاره خبره ده چې انفلاسیون د پیسو د تبادلې د نرخ د بې ثباتۍ سره نېغه اړیکه لري، نو کله چې د کرنسی لپاره د تبادلې ثابت نرخ وټاکل شي په پایله کې یې د انفلاسیون یا د پیسو د پرسوب مخه نیول کیږي. له دې پرته د تبادلې د بدلیدونکي نرخ په حالت کې ممکن پیری وختونه د اسعارو د تبادلې نرخ د ټاکل شوي حد څخه بنکته شي چې دا چاره د پیسو پرسوب ته هم لاره هواروي.

■ اطمینان او د پانګونې زیاتوالی: د تبادلې ثابت نرخ د اسعارو اړوند د سوداګرو او نورو وګړو د راتلونکي احتمالي زیانونو په هکله ویره له مینځه وړي چې په دې صورت کې هغوی په بهرنیو تادیاتو کې له کومې ویرې پرته په ډاډه زړه خپل هر ډول کاروبار پر مخ وړلای شي ځکه هغوی د خپلې کورنۍ کرنسی د تبادلې د نرخ د ثباتوالي له امله ډاډه او مطمئن وي، اوله بله اړخه دغه چاره د نړیوالې سوداګرۍ په پرمختګ کې هم اغیزمنه ثابتیږي. د تبادلې ثابت نرخ د راتلونکي ډاډمنتیا له امله په یو هیواد کې د پانګونې د زیاتوالي سره هم مرسته کوي، کاروباریان د همدغه ډاډ پر بنسټ په یو هیواد کې پانګونه کوي، دغه پانګونې د کورنۍ اړتیا تر څنګ د صادراتو په موخه هم توکي تولیدوي، اوس که چیرته د تبادلې نرخ ثابت نه وي او د بیلګې په ډول د کورنۍ کرنسی ارزښت د بهرنیو اسعارو په وړاندې لوړ شي نو په دې صورت کې به د یو هیواد صادراتي توکي د نورو هیوادونو د وګړو لپاره ګران تمامیږي او د نړیوال بازار په سیالی کې به وروسته پاتې کیږي.

د پورتنیو ګټو سربیره د تبادلې ثابت نرخ هم یو لږ زیانونه لري چې عبارت دي له (25)

24) <http://rohi.af/news/38465>

25) Krugman, Paul. Obstfeld, Maurice. (2003). International Economics. New York: Hugh Crawford.

- د تبادلې د ناسم نرخ ټاکل: که د تبادلې لپاره ثابت نرخ په پوره پاملرنې سره و نه ټاکل شي نو دا کار ډیرې ستونزې زیروي. د بیلګې په ډول، کله چې د تبادلې نرخ ډیر زیات لوړ وي نو دا چاره د صادراتو د قیمت د زیاتوالي له لارې یو هیواد ته زیان رسوي، دا چاره په خپل وار سره د یو هیواد د اقتصادي ودې او پرمختګ بهیر له ځنډ او خنډ سره مخ کوي ځکه صادرات هم د مجموعي تقاضا د یوې برخې په توګه په اقتصادي پرمختګ کې لوی رول لري.
- د نرخ د ثابت ساتلو ستونزه: په مناسبه کچه د تبادلې د نرخ ساتل څه نا څه ستونزمن کار دی. کله چې په بازار کې د تبادلې نرخ د ټاکلي حد څخه بنسټه کیږي نو دولت مجبور دی چې په بازار کې مداخله وکړي او د تبادلې نرخ بیرته مطلوب حالت ته لوړ کړي. په دې موخه لکه زمونږ د هیواد په څیر ډیری هیوادونه د بهرنیو اسعارو زیرمې بازار ته عرضه کوي او په بدل کې یې خپله کورنۍ کرنسۍ رانیسي. دا چاره د بهرنیو اسعارو د زیرمو د کموالي له امله لا ډیرې ستونزې رامینځته کوي.

د پورتنۍ بحث څخه دا خبره په ډاګه شوه چې نه ثابت نرخونه او نه هم ارتجاعي نرخونه مونږ د هدف په لوري رهنمایي کوي، او داسې هم نه شي کیدلای چې د تبادلې یو نرخ په دوامداره ډول سره باقي پاتې شي. که له یوې خوا څخه د تادیاتو په بیلانس کې د (Debit او Credit) اړخونو تر منځ د موجود توپیر د له منځه وړلو لپاره د تبادلې د نرخ تغیرول یو مناسب کار نه دی نو له بلې خوا د هیواد په داخل او یا خارج کې په نورو عواملو کې د سترو تغیراتو په موجودیت کې ثابت نرخ ساتل هم ګټه نه لري. (26)

په دغسې حالاتو کې عمومي ګټه په دې کې ده چې په ځینو وختونو کې د حالاتو او شرایطو مطابق د اسعارو په ارزښت کې یو څه تغیر رامنځته شي تر څو په مختلفو هیوادونو کې د اسعارو په نرخونو کې او هم د قیمتونو په سطحه کې د امکان تر حده د عدم تعادل مخنیوي وشي. همدغه وجه ده چې د نړیوال وجهي صندوق (International Monetary Fund) له خوا ټولو هیوادونو ته تر یوې ټاکلي اندازې پورې د اسعارو په ارزښت کې د تغیراتو اجازه ورکړل شوې ده.

دا چې ثابت نرخونه امکان پذیره (Feasible) نه دي او ارتجاعي نرخونه په زیاتو هیوادونو کې د منلو وړ نه دي، نو نړۍ د داسې یو سیستم په لور روانه ده په کوم کې چې به د تبادلې نرخ تر یوې ټاکلي اندازې پورې نوسان کوي. مثلاً په کال کې یو یا دوه فیصده چې په یوه لسيزه کې لس یا شل فیصد ته رسېږي.

26) Krugman, Paul. Obstfeld, Maurice. (2003). International Economics. New York: Hugh Crawford.

۳.۲. د تبادلې گډ يا مشترک نرخ

د تبادلې دا ډول نرخ د ثابت او بدلېدونکي نرخ گډوله ده چې د تبادلې کنټرول شوی نرخ هم ورته وایي. د نوموړي نرخ له مخې د اسعارو د تبادلې نرخ د عرضي او تقاضا له مخې ازاد پرېښودل کېږي خو د اړتیا پر مهال پکې د دولت له لوري مداخله کېږي او د کورنۍ کرنسې د تبادلې نرخ د بازار د عملیاتو له لارې مطلوبې کچې ته راوړل کېږي. نن سبا د نړۍ ډېری هیوادونه په خپلو اقتصادي پالیسیو کې د تبادلې د همدغه نرخ څخه کار اخلي ځکه د هغوی په آند تر ډیره بریده د بازار ځواکونو ته د اقتصادي چارو پرېښودل د یوې ټولني په گټه وي خو کله چې دا چاره د یوې ټولني په زیان تمامېږي او د تبادلې نرخ ډیر لوړ او یا هم ډیر زیات ټیټېږي نو بیا چارواکي د نوموړي کار د مخنیوي په موخه د تبادلې د نرخ د کابو کولو لپاره بېلابېل گامونه اخلي. (27)

اقتصاد پوهانو د تبادلې د نرخ د دغه ټولو ډولونو ښېگڼې او زیانونه په گوته کړي دي. د تبادلې ثابت نرخ د اسعارو اړوند د سوداگرو او نورو وگړو د راتلونکي احتمالي زیانونو په هکله ویره له مینځه وړي چې په دې صورت کې هغوی په بهرنیو تادیاتو کې له کومې ویرې پرته په ډاډه زړه خپل هر ډول کاروبار پر مخ وړلای شي او له بله اړخه دغه چاره د نړیوالې سوداگرۍ په پرمختگ کې هم اغیزمنه ثابتېږي. د تبادلې پر ثابت نرخ د ځینو نیوکه دا ده چې نوموړی سیستم زور او پخوانی دی چې له امله یې شاید د یو هیواد د کرنسې ارزښت له خپل اصلي ارزښت او یا له هغه ارزښت څخه چې په ازاد بازار کې ورته ټاکل کېږي کم او یا هم زیات وټاکل شي، چې په دې صورت کې د یو هیواد په اقتصاد او د تادیاتو په بیلانس کې نا اندولي رامینځته کېږي او دغه نا اندولي بیا د یوې ټولني په خیر او گټه نه وي.

د تبادلې نرخ کموالی (Devaluation)

اوریدلې به مو وي چې ځینې هیوادونه په لوی لاس د خارجي اسعارو په مقابل کې د خپلو پیسو ارزښت را ښکته کوي؛ دغې چارې ته چې دولتونه په شعوري توگه او د ځانگړو پولي پالیسیو په وسیله په یو ثابت نرخ سره د نورو اسعارو په مقابل کې د خپلې کرنسې د تبادلې نرخ را کموي (Devaluation) وایي. هغه حالت ته چې د دولت د کومې ځانگړې پالیسۍ پرته د مارکیټ د ځواکونو (عرضي او تقاضا) په وسیله د خارجي اسعارو په مقابل کې د یوې کرنسې ارزښت را لویږي (Depreciation) ورته وایي. (28) نوموړي دواړه حالتونه د بهرني اسعارو په مقابل کې د کورنۍ کرنسې بې ارزښته کیدل ښيي

(27) کوتوال، نصیر. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.

(28) <https://www.tolafghan.com/articles/19988>

خو لومړنی حالت یې په شعوري او د ځانگړو گټو په موخه رامینځ ته کيږي او دویم یې په نا مطلوب ډول د بازار د قواوو د کړنو او برخورد پایله وي چې مرکزي بانک یې د بېلا بېلو لارو چارو په کار اچولو سره مخنیوی کوي. له تاسو سره به هم پوښتنه پیدا شوي وي چې له بهرنیو پیسو څخه د کورنیو پیسو د ارزښت کمول خو نا معقول کار دی او څومره چې شونتیا ولري باید د کورنیو پیسو کم واحدونه هیواد ته د ډیرو بهرنیو پیسو د راوړلو وړتیا ولري نو بیا دولتونه ولي په داسې یو عمل لاس پورې کوي؟ ستاسو د پوښتنې د ځواب لپاره دلته د پیسو د ارزښت د کمولو د گټو او زیانونو دواړو څخه په لنډ ډول یادونه کوو. د تبادلې نرخ د کموالي گټې عبارت دي له: (29)

د (Devaluation) په وسیله د یو هیواد د صادراتو قیمت رالویږي دا چاره د کورني تولید لپاره د بهرنیو وگړو تقاضا را جذبوي او صادرات ورسره لا زیات پراخيري خو دا په هغه صورت کې چې یو هیواد په کور دننه په پراخه پیمانې تولید ولري او په ډیرو اړتیاوو کې پر ځان د بسیا والي تر څنګ د توکو او خدماتو د صادرولو ځواک هم ولري. طبعي ده چې د صادراتو نوموړي پراختیا به د تادیاتو د بیلانس د کسر په له مینځه وړلو کې ستره ونډه ولري. همدارنګه د صادراتو لوړه کچه به مجموعي تقاضا زیاته او چټک اقتصادي پرمختګ ته به لار هواره کړي.

همداشان د تبادلې نرخ کموالی یو شمېر زیانونه هم لري، چې په لاندې توګه ورڅخه یادونه کوو (30)

د پیسو د ارزښت راکمول د بېلا بېلو لاملونو له امله پرسوب یا انفلاسیون ته لار هواروي. واردات به په کورنی کرنسی سره ډیرې لوړې بېي ولري ځکه د بیرون څخه وارداتي توکي په بهرنیو اسعارو پیرودل شوي وي او د کورنیو اسعارو د ارزښت د کموالي له امله به دغه توکي په کور دننه ډیر لوړ قیمتونه ولري. همدارنګه د مجموعي تقاضا زیاتوالی هم پرسوب یا انفلاسیون ته لار هواروي ځکه د انفلاسیون د لاملونو څخه یو هم د زیاتې شوې تقاضا له امله رامینځ ته کېدونکی انفلاسیون دی چې (Demand pull Inflation) ورته وايي. له بله اړخه (Devaluation) د یو هیواد د وگړو د پیر ځواک کموي، په ځانگړي ډول کله چې بهرني هیوادونو ته د کوم کار او یا چکر لپاره ځي. د یو هیواد د پیسو چټک بې ارزښته کیدل په نوموړي هیواد کې د پانګونې لپاره بهرني پانګوال دوه زری کوي ځکه دا چاره د وخت په تیریدو سره د هغوی د شتمنیو ارزښت را کموي. ځینې اقتصاد پوهان د تجربو پر بنسټ ادعا کوي چې د اقتصادي رکود په حالت کې (Devaluation) په اقتصادي پرمختګ او غوړیدا کې اغیزمن ثابتیدای شي او د انفلاسیون د رامینځ ته کیدو لامل نه کيږي، خو د اقتصادي

29) <https://www.tolafghan.com/articles/19988>

30) Krugman, Paul. Obstfeld, Maurice. (2003). International Economics. New York: Hugh Crawford.

سوکالی او عروج پر وخت د نوموړې پالیسي عملي کول د انفلاسیون په زیاتوالي کې ستر رول لرلای شي.

په هر صورت د پیسو د ارزښت د راکمولو پالیسي باید په بشپړې پاملرني او احتیاط سره تر لاس لاندې ونيول شي، دا چاره به هغه وخت گټورتوب ولري کله چې د یو هیواد کرنسي د تبادلې نرخ د نړۍ ډیری مهمو پیژندل شوو هیوادونو د کرنسيانو څخه لوړ وي په دې صورت کې به مطلوبو موخو یعنی د سوداګرۍ د بیلانس توازن او د صادراتو زیاتوالي ته لار هواره شي. له بله اړخه د اقتصادي پرمختګ او د صادراتو د زیاتوالي په موخه د نوموړې پالیسي عملي کول شاید په دې اړوند د هیوادونو تر مینځ سيالي رامینځ ته کړي او ډیری هیوادونه په متقابل ډول د خپلو پیسو ارزښتونه د نورو اسعارو په مقابل کې راکم کړي چې د یو هیواد د (Devaluation) په پالیسي به منفي اغیز ولري او پایلې یې شاید سرچیه را وخیږي.

ډالرایزیشن (Dollarization)

مخکې مو وویل چې ډیری هیوادونه په راکړه ورکړه کې له خپلو ځانګړو کرنسيانو څخه کار اخلي، خو د دې تر څنګ ځینې داسې هیوادونه هم شته چې د یو بل هیواد کرنسي د خپلې چلښت وړ کرنسي په توګه مني او یا هم یو څو هیوادونه سره یو ځای کيږي او په ګډه سره د یوې کرنسي څخه استفاده کوي. دا چې یو هیواد په خپلو کورنیو او بهرنیو راکړو ورکړو کې د یو بل هیواد غښتلي او ټول منلي کرنسي کاروي د ډالرایزیشن (Dollarization) په نوم یاديږي. له بله اړخه کله چې یو څو هیوادونه په ګډه سره په خپلو منځونو کې د یوې ځانګړې کرنسي په چلند موافقه کوي د اسعاري اتحاديې یا (Currency Union) په نوم یاديږي چې ښه بیلګه یې د ځینو اروپایي هیوادونو تر مینځ د یورو پر شریکي کرنسي توافق دی⁽³¹⁾ چې وروسته به پرې خبرې وکړو.

ډالرایزیشن ډیری وختونه په مخ پر ودې او هغه هیوادونو کې چې بشپړه ازادې و نه لري او یا هم تازه خپلواکه شوې وي صورت نیسي. غیر رسمي ډالرایزیشن خو نږدې د نړۍ په هر هیواد کې شتون لري. غیر رسمي ډالرایزیشن په دې مانا چې د یو هیواد د کورنۍ کرنسي د چاپ او چلښت تر څنګ ځینې راکړې ورکړې په بهرنیو اسعارو تر سره کيږي. رسمي ډالرایزیشن بیا هغه حالت ته ویل کيږي کله چې بهرنۍ کرنسي په رسمي ډول د یو هیواد د قانوني کرنسي په توګه ومنل شي او ټولې راکړې ورکړې لکه د قرضونو او مزدونو تادیه، خرڅلاو، مالیه او نور ټول تادیات د همدغه بیروني کرنسي په وسیله تر سره شي. دا په یاد لرئ چې د ډالرایزیشن څخه وروسته خپلې کورنۍ کرنسي ته بیرته

31) کوتوال، نصیر. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.

گرځيدل يا د هغې بيا رواجول ستونزمن کار دی؛ له همدې امله ډيری هيوادونه دغه کار ته زړه نه بڼه کوي. ډالرايزيشن گټې او زيانونه دواړه لري چې دلته يې د هر يو څخه يادونه کوو. د ډالرايزيشن گټې او زيانونه په لاندې ډول دي: (32)

نوې کرنسي د اقتصادي ثبات سره مرسته کوي او د اقتصادي ثبات په پايله کې بهرنی پانگونه را جذبيري. د خپلې کرنسي په توگه د يوې بهرنی منل شوې کرنسي ټاکل د انفلاسيون مخنيوي کوي، همدارنگه د تبادلې لگښتونه او د (Devaluation) زيانونه له مينځه ځي. همداشان د ډالرايزيشن زيانونه عبارت دي له:

د ډالرايزيشن يا د خپلې کرنسي د نه شتون په حالت کې په يو هيواد کې د مرکزي بانک اړتيا نه وي، کله چې مرکزي بانک شتون ونه لري نو طبعي ده چې هلته به ځانگړې پولې پاليسي گانې هم و نه اوسي تر څو د اړتيا پر وخت له اقتصادي نظم سره مرسته وکړي. په دې صورت کې به يو هيواد د اسعارو د حق الضرب يا (Seignior Age) له گټې محروم وي. حق الضرب د يوې کرنسي د ارزښت او د هغه په نشر باندې د راغلي لگښت تر مينځ تفاوت ته ويل کيږي، که نوموړی تفاوت مثبت وي نو دا د يو هيواد د اقتصاد په گټه او که منفي وي نو په زيان يې تماميږي. که دغه توپير مثبت وي نو ورڅخه لاس ته راغلی عايد يې دولتونه د خپلو بيلابيلو لگښتونو د تمويل په موخه کاروي، د بيلگې په ډول که د سلو افغانیو د يو نوبت پر چاپ او نشر پنځه افغانی لگښت راځي نو حق الضرب (Seignior age) يې له (۹۵) څخه عبارت دی. د بهرنی کرنسي د چلښت په صورت کې د حق الضرب نوموړې گټه هم بهرنی هيواد ته رسيري. د دې تر څنگ په بهرنی کرنسي پورې تړلتيا د ژوند په ټولو چارو کې يو هيواد د پرديو پورې تړي او د خپلې کرنسي د نه شتون په صورت کې وگړي د محرومی او د خپلې بې هویتۍ احساس کوي.

په لومړي ځل د پاناما هيواد په (۱۹۰۴) زيږديز کال کې امريکايي ډالر د خپلې کرنسي په ډول وټاکه، دا چاره د پانامي هيواد د اقتصاد په غوړيدا او پرمختگ تمامه شوه. کله چې ايکوادور له سخت اقتصادي بحران او انفلاسيون سره مخ شو نو نوموړي هيواد هم په دوه زرم زيږديز کال کې امريکايي ډالر د خپلې کرنسي په توگه ومنلو چې دغه کار د نوموړي هيواد د اقتصادي بڼه والي سره څه نا څه مرسته وکړه. دا چې د السلوادور هيواد ټولې راگړې ورکړې د امريکا د متحده ايالاتو سره تر سره کيدې او د السلوادور هغه کارگر چې د امريکا په متحده ايالاتو کې په کار بوخت وو خپل مزدونه په ډالرو اخيستل ځکه خو نوموړي هيواد هم په (۲۰۰۱) ميلادي کال کې ډالر د خپل کرنسي په حيث ومانه.

32) کوتوال، نصير. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.

مخکې مو وویل چې د ډالرایزیشن پروسه ډیری وختونه په هغه هیوادونو کې چې نوې خپلواک شوي وي عملي کيږي ځکه چې نوموړې هیوادونه تر خپلواک کیدو وروسته سمدلاسه او په بیرني ډول خپله کرنسي نشي رامینځ ته کولای او د دغه ستونزې د حل په موخه باید د یو بهرني هیواد د کرنسي څخه استفاده وکړي. د نوموړو هیوادونو ښه بیلگه ختیځ تیمور دی چې تر اوږدې مبارزې وروسته یې په (۲۰۰۲) میلادي کال کې د اندونیزیا څخه خپلواکي واخیستله. ختیځ تیمور په دې موخه چې بهرنی پولې مرستې او پانگونه په اسانۍ سره را جلب کړي ډالر د خپلې کرنسي په توگه وټاکلو. په (۲۰۰۹) میلادي کال کې کله چې زمبابوا د نړۍ په بدترین انفلاسیون اخته وه نو د دغه ناورین څخه د راوتلو لپاره یې خپله کرنسي یعنی زمبابوي ډالر ختم کړو او پر ځای یې امریکایي ډالر، انګلیسي پونډ، د جنوبي افریقا رینډ او نور د خپلې کرنسي په توگه وټاکل تر څو په وسیله یې انفلاسیوني بحران ختم او تر هغه وروسته بیرته خپله کرنسي په دوران کې واچوي.

د ډالرایزیشن په لړ کې ډیری هیوادونه د امریکایي ډالر پرته د ځینو نورو هیوادونو کرنسيانې هم کاروي د بیلگې په ډول د پسیفیک درې کوچني هیوادونه کیریباتی، تیوالو او نیرو د آسترالیایي ډالر څخه، نیمییا، سوزیلینډ او لوسوتو د خپلو رسمي کرنسيانو تر څنګ د جنوبي افریقا د رینډ څخه استفاده کوي. همدارنګه هندي روپۍ په بوتان او نیپال کې په پراخه پیمانې د چلښت وړ دي.

اسعاري اتحادیه (Currency Union)

د هیوادونو تر مینځ د کرنسي د یو والي بله بڼه ګډه کرنسي یا (Currency Union) دی. ګډه کرنسي یا اسعاري اتحادیه د څو هیوادونو ټولګه وي چې په ګډه سره په خپلو منځونو کې د راکړې ورکړې لپاره مشترکه کرنسي کاروي.⁽³³⁾ د کرنسي د دا ډول یو والي موخه او ګټه دا ده چې د هیوادونو تر مینځ د اسعارو د بدلولو اړتیا له مینځه وړي او د اقتصادي نږدیوالي او انضمام (Economic Integration) سره مرسته کوي. د مشترکې کرنسي لرونکو هیوادونو تر مینځ سوداګریزې چارې په اسانۍ سره پر مخ وړل کيږي دا ځکه چې د هغوی د راکړو ورکړو او معاملاتو ارزښت د یوې مشترکې کرنسي په وسیله قیمت گذاري کيږي. د اسعاري اتحادیو څخه تر ټولو مشهور یې د ځینو اروپایي هیوادونو تر مینځ د یورو ګډ پولې واحد دی چې د دغه پولې واحد کاروونکي هیوادونه د یورو زون (Eurozone) په نوم یاديږي. هغه هیوادونه چې د یورو په زون کې سره را غونډ شوي د پرتګال، سلواک، نیدر لینډ، یونان، ایرلینډ، بلجیم، هسپانیه، ایټالیا، جرمني، فرانسې، فنلینډ، مالټا، لوکزامبورګ، فنلینډ، استریا، استونیا، او سلوونیا څخه عبارت دي. د دغه زون لپاره د پولې ثبات د پالیسیو جوړول

33) <https://www.taand.com/archives/50460>

د اروپا د مرکزي بانک (European Central Bank (ECB)) له لوري اداره کيږي. يورو زون چې په (۱۹۹۹) ميلادي کال کې تاسيس شوی، مشترکه کرنسی يعني يورو يې د نوموړې اتحاديې له گډونوالو هيوادونو پرته په ډيری نورو هيوادونو کې هم کارول کيږي. دا هغه هيوادونه دي چې د خپلې رسمي کرنسی د کارولو تر څنګ يې د يورو د کارولو په موخه د نوموړې زون د چارواکو سره هم قرار داد کړی وي. نوموړې هيوادونه د يورو د نشر او چاپ حق نه لري ځکه نوموړی حق يوازې د هغه هيوادونو لپاره وي چې د يورو غړيتوب ولري.⁽³⁴⁾

د اسعارو بله اتحاديې د ختيځ کارابین ډالري اتحاديې ده. نوموړی ډالر په (۱۹۶۵) ميلادي کال کې معرفي شو او د نړۍ شپږ هيوادونه ترې گډه استفاده کوي. همدارنگه په (۱۹۴۰) ميلادي کال کې فرانسې په افريقا کې د خپلو څوارلسو مستعمره هيوادونو لپاره گډه کرنسي رامینځ ته کړه چې تر اوسه ترې نوموړې هيوادونه په راکړه ورکړه کې کار اخلي. دغه گډه کرنسي د فرانسې د مرکزي خزاني څخه اداره کيږي او د همدوی له لوري ورته د يورو سره د تبادلې ثابت نرخ ټاکل شوی. دغه چارې د نوموړو مخ پر ودې هيوادونو د اقتصادي پرمختګ او هلته د پرسوب يا انفلاسيون د مخنيوي سره ډيره مرسته کړې. همدارنگه د نوموړو هيوادونو طبيعي منابع هم له همدې امله په ډيرې اسانۍ سره بهرنیو هيوادونو ته صادريږي.⁽³⁵⁾

د اسعارو بازار

د اسعارو بازار هغه ځای ته ويل کيږي چېرته چې بېلا بېل اسعار اخیستل او خرڅول کيږي، نوموړي بازار ته د بهرنیو اسعارو د تبادلې يا (Foreign Exchange) بازار هم وايي چې په لنډ ډول يې (Forex) بولي.⁽³⁶⁾ په دغه بازار کې بېلا بېل اسعار د بهرنۍ سوداګرۍ يا د بهرنیو ټوکو د رانيولو په موخه يو د بل سره تبادله کيږي. د نورو هيوادونو د اسعارو له مخې د يو هيواد د کرنسی بيه او قيمت هم په همدغه بازار کې د ازاد بازار د اقتصاد د اصولو له مخې د هغوی د عرضې او تقاضا له مخې ټاکل کيږي. د يو هيواد د پيسو مقدار يا د هغه پيسو مقدار چې په اقتصادي جريان کې غورځول شوي وي، هم د نوموړې هيواد د پيسو په ارزښت او د نورو اسعارو له مخې د هغوی په قيمت اغيز لري. که د بيلګې په ډول د امريکا او افغانستان دوه هيوادونه په نظر کې ونيسو چې د امريکا هيواد د کرنسی مقدار په افغانستان کې د چلیدونکې کرنسی اويا چنده وي نو ښکاره خبره ده چې د افغانستان د کرنسی اويا واحده به د امريکا هيواد د کرنسی د يو واحد د رانيولو ځواک ولري. اوس که موخه مو د افغانی

34) <https://www.taand.com/archives/50460>

35) Krugman, Paul. Obstfeld, Maurice. (2003). International Economics. New York: Hugh Crawford.

36) کوتوال، نصير. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.

په مقابل کې د ډالر د تبادلې نرخ لوړول وي نو باید په اقتصادي دوران کې د افغانۍ مقدار زیات شي. (37)

د افغانیو نرخ او د پیسو کرنلاره یا پولی سیاست

دافغانیو دتبادلې لپاره مدیریت شوی متغیر نرخ ټاکل شوی او کلونه کیږي چې همدا تعقیبېږي. د افغانستان بانک دقانون د دویمې مادې لومړي بند په اساس، د هېواد مرکزي بانک اساسي هدف د قیمتونو کنټرول او ثبات دی، د دې هدف لاسته راوړلو لپاره مرکزي بانک د پیسو چلېنت وسیله ګرځولي. (38)

د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ څرنگوالی

د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ ارزښت نږدې په دوامداره ډول کموالی کوي، او یاد کموالی تر یو بریده د هیواد په بازارونو او اقتصاد باندې د مؤثر عامل په توګه پېژندل کېږي. د دې لپاره چې دا خبره لا ښه روښانه شي، چې آیا د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت کموالی رښتیا هم د هیواد په بازارونو کې د قیمتونو سطحې د پورته والي سبب ګرځي او د هیواد اقتصاد اغېزمن کوي؟ لومړی باید د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ څرنگوالی او بیا اغېزې روښانه شي.

د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ څرنگوالی د کلونو په نظر کې نیولو سره په نهه فرعي عنوانونو کې تشریح کوو، چې په لاندې ډول دي.

۱. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ څرنگوالی، کال (۱۳۹۰) هجري شمسي

	حوت	دلو	جدي	قوس	عقرب	میزان	سنبله	اسد	سرطان	جوزا	ثور	حمل
1	46.38	44.18	42.98	42.98	43.34	43.34	43.00	43.04	43.04	43.04	43.00	43.00
2	46.40	44.18	42.93	43.34	43.34	43.34	43.00	43.04	43.04	43.00	43.04	43.00
3	46.40	44.23	43.34	43.34	43.34	43.34	42.99	43.00	43.00	43.04	43.04	43.04
4	48.38	44.23	43.34	42.93	43.34	43.34	43.04	43.04	43.04	43.00	43.04	43.00
5	48.23	44.18	43.34	43.00	43.34	42.99	43.00	43.04	43.04	43.00	43.00	43.00
6	48.28	44.28	42.93	43.00	43.34	43.00	43.00	43.00	43.00	43.00	42.99	43.04
7	48.28	44.18	43.34	43.34	43.34	43.00	43.04	43.04	43.00	43.04	43.00	43.04
8	48.33	44.23	43.01	43.34	43.00	43.00	43.34	43.00	43.04	43.04	43.04	43.00
9	48.26	44.23	42.92	42.98	43.00	43.34	43.00	43.00	43.04	43.04	43.04	43.00
10	48.18	44.18	43.34	43.34	43.00	43.34	43.00	43.00	43.00	42.99	43.00	43.04
11	48.22	44.18	43.34	43.34	43.00	43.00	43.00	43.00	43.04	43.00	43.00	43.00
12	48.27	44.18	43.34	42.98	43.00	43.00	43.34	43.00	43.04	43.04	43.04	43.04

³⁷) <https://www.tolafghan.com/articles/19988>

³⁸) <https://www.pajhwok.com/ps/opinions/%D8%AF-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%DB%8C%D9%88-%D9%86%D8%B1%D8%AE-%D8%A7%D9%88-%D8%AF-%D9%BE%DB%8C%D8%B3%D9%88-%DA%A9%DA%93%D9%86%D9%84%D8%A7%D8%B1%D9%87-%DB%8C%D8%A7-%D9%BE%D9%88%D9%84%D9%8A-%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D8%B3%D8%AA>

13	43.00	43.00	43.00	43.04	43.00	43.34	43.34	43.34	42.98	43.00	44.18	48.30
14	43.00	43.00	43.00	43.00	43.00	43.34	43.34	43.34	43.34	43.34	44.18	48.30
15	43.04	43.00	43.00	43.04	43.00	43.00	43.00	43.34	43.34	43.34	44.18	48.28
16	43.00	43.04	42.97	43.04	43.00	43.34	42.98	43.34	42.97	42.98	44.18	48.24
17	43.00	43.00	43.04	43.04	43.00	43.04	42.98	42.98	43.34	42.93	44.23	48.23
18	43.00	43.00	43.00	43.04	43.00	42.98	42.98	42.98	42.98	42.93	44.18	48.28
19	43.00	43.04	43.00	43.04	43.00	43.34	43.34	43.34	42.98	44.23	44.18	48.28
20	43.04	43.00	43.00	43.00	43.00	43.34	43.00	43.33	42.98	44.13	45.36	48.18
21	43.04	43.04	43.04	43.04	43.00	43.00	43.34	43.33	42.93	44.18	45.53	48.18
22	43.00	43.00	43.04	43.00	43.00	42.99	43.34	43.33	42.98	44.23	45.48	48.23
23	43.00	43.00	43.00	43.00	43.00	43.34	43.34	42.98	43.13	44.11	45.48	49.33
24	43.04	43.04	43.04	42.99	43.00	43.00	43.34	43.34	43.34	44.28	45.60	48.18
25	43.00	43.04	43.00	43.04	43.00	43.00	42.98	42.98	43.34	44.28	46.13	49.23
26	43.04	43.00	43.00	43.04	43.00	42.98	43.34	43.34	43.34	44.28	45.30	48.23
27	43.04	43.00	43.00	43.00	43.00	42.98	43.34	42.98	43.34	44.13	46.13	48.23
28	43.04	43.04	43.04	43.04	43.04	42.98	43.34	42.98	42.93	44.18	46.38	48.23
29	43.00	43.00	43.04	43.00	43.04	43.34	42.98	42.98	43.34	44.13	46.38	48.18
30	43.04	43.00	43.00	43.04	43.04	43.34	43.34	43.34	43.34	44.18	46.38	
31	43.00	43.04	43.04	43.00	43.00	43.34						

سرچینه: dab.gov.af، <https://finance.yahoo.com> او www.saraihashzada.af او www.investing.com

په جدول کې تر ټولو لوړ ترين نرخ په پوخ شين او تر ټولو ټيټ ترين نرخ په پوخ سور رنگ بنوډل شوی، هر څومره چې د رنگونه گډ وډ بنوډل شوي په هماغه اندازه د د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت زیات نوسان بڼیږي.

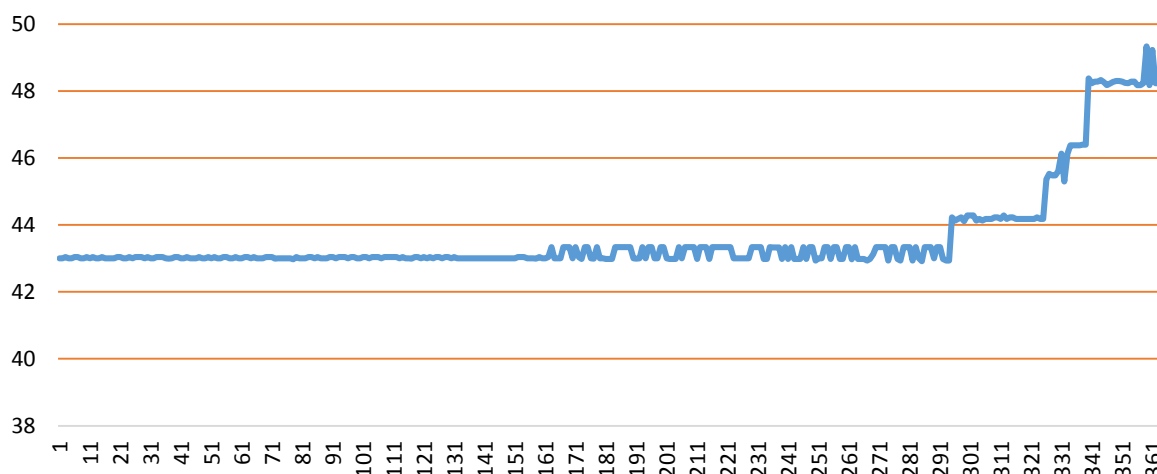
له جدول څخه معلومېږي چې د کال په لومړیو کې د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې څه اندازه موجود وه ولي په وروستیو دوه میاشتو کې یې تقریباً په یو ثابت نرخ سره لوړوالی کړی دی.

د (۱۳۹۰) هجري شمسي کال په پیل کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ (۴۳) ډې وه، چې (۳۶۴) ورځې وروسته یعنی د (۱۳۹۰) هجري شمسي کال په پای کې په یاد نرخ کې د (۵،۱۸) ډې په اندازه زیاتوالی راغلی، چې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د (۴۸،۱۸) ډې تبادلې نرخ بڼیږي. په یاد کال کې تر ټولو لوړ ترين نرخ یا په بل عبارت د افغانی تر ټولو ټيټ ترين ارزښت د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۴۹،۳۳) ډې تبادلې ده، او تر ټولو ټيټ ترين نرخ بیا د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۴۲،۹۲) ډې تبادلې ده. (39)

39) <https://m.investing.com/currencies/usd-afn>

که چیرته د پورتنی جدول ارقام احصایوی فارمول ته واچول شي، بنیې، چې په (۱۳۹۰) هجري شمسي کال کې د یو امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې اوسط نرخ (۴۳,۶۶) دی، او همداشان د کال تر پایه د افغانی د ارزښت کموالی د (۱۲,۰۴٪) په اندازه دی.

د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۰ هـ.ش)

سرچینه: www.investing.com

پورتنی چارټ د یو امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ کې نوسان بنیې. د (۱۳۹۰) هجري شمسي کال له پیل څخه د سنبلې تر میاشت پورې د یو امریکایي ډالر د ارزښت د نوسان انټروال د (۰,۳۶) تر (-۰,۳۴) افغانیو او په وروستیو شپږ میاشتو کې له (۱,۹۸) تر (-۱,۱۵) افغانیو پورې دی.

۲. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنگوالی، کال (۱۳۹۱) هجري شمسي

	حوت	دلو	جدې	قوس	عقرب	ميزان	سنبله	اسد	سرطان	جوزا	ثور	حمل
1	51.38	51.23	51.13	51.97	50.96	49.93	48.33	48.33	48.23	48.18	48.18	48.23
2	51.98	51.23	51.13	52.40	50.96	49.93	48.33	48.28	48.23	48.23	48.18	48.18
3	51.96	51.13	51.13	52.32	50.98	49.56	48.33	48.28	48.23	48.18	48.18	48.18
4	51.88	51.23	51.13	52.32	50.98	49.98	48.33	48.28	48.23	48.23	48.23	48.23
5	51.88	51.33	51.03	52.32	50.97	50.75	48.33	48.28	48.24	48.33	48.23	48.18
6	51.88	51.23	51.13	52.31	50.98	50.78	48.33	48.33	48.23	48.28	48.18	48.18
7	51.88	51.22	51.13	52.31	50.98	50.78	48.33	48.36	48.33	48.28	48.27	48.23
8	51.86	51.22	51.13	52.31	50.98	50.78	48.33	48.36	48.28	48.28	48.28	48.23
9	51.86	51.00	50.98	52.31	50.98	50.78	48.33	48.28	48.23	48.13	48.11	48.23
10	51.88	50.98	50.98	52.31	50.93	50.28	48.33	48.23	48.18	48.28	48.11	48.38
11	51.93	50.93	50.98	52.31	50.97	50.83	48.33	48.19	48.18	48.23	48.28	48.18
12	51.98	50.83	50.98	52.31	50.98	50.98	48.33	48.38	48.23	48.18	48.33	48.26
13	51.98	50.79	51.13	52.31	50.97	50.93	48.33	48.33	48.23	48.33	48.18	48.26
14	51.93	50.80	51.14	52.31	50.97	50.96	48.33	48.43	48.18	48.33	48.23	48.18
15	52.45	50.80	51.03	50.14	50.98	50.91	48.33	48.43	48.23	48.18	48.18	48.23
16	52.00	50.78	51.13	50.13	50.97	50.91	48.33	48.38	48.23	48.23	48.23	48.18

17	48.18	48.23	48.23	48.38	48.33	48.33	50.91	50.98	51.03	51.13	50.88	52.58
18	48.28	48.28	48.33	48.38	48.33	48.33	50.97	51.00	51.01	51.03	50.88	53.13
19	48.28	48.23	48.31	48.17	48.33	48.33	50.94	51.93	51.01	51.13	50.78	53.14
20	48.28	48.18	48.28	48.18	48.28	48.33	50.93	51.93	51.13	51.23	51.18	53.14
21	48.23	48.31	48.28	48.00	48.28	48.33	50.96	51.93	50.99	51.13	51.20	53.77
22	48.28	48.27	48.33	48.18	48.28	48.78	50.93	51.93	50.93	51.12	51.20	52.53
23	48.30	48.03	48.23	48.23	48.28	48.93	50.93	51.98	50.98	51.13	51.21	53.20
24	48.20	48.03	48.23	48.33	48.28	48.93	50.98	52.00	50.88	51.13	51.35	52.66
25	48.18	48.23	48.18	48.33	48.32	48.93	50.98	51.98	50.99	51.03	51.36	52.70
26	48.30	48.30	48.30	48.23	48.33	48.93	50.98	51.98	50.99	51.00	51.38	52.71
27	48.30	48.30	48.26	48.36	48.33	49.98	50.97	51.96	50.98	51.26	51.43	52.71
28	48.33	48.18	48.26	48.33	48.27	49.13	50.98	51.96	50.95	51.23	51.38	53.09
29	48.38	48.33	48.28	48.33	48.27	49.92	50.93	51.98	51.23	51.23	51.38	52.57
30	48.38	48.23	48.33	48.33	48.28	49.78	50.93	51.99	51.13	51.23	51.38	
31	48.28	48.23	48.23	48.33	48.33	49.88						

سرچینه: dab.gov.af، <https://finance.yahoo.com>، www.saraisahzada.af او www.investing.com

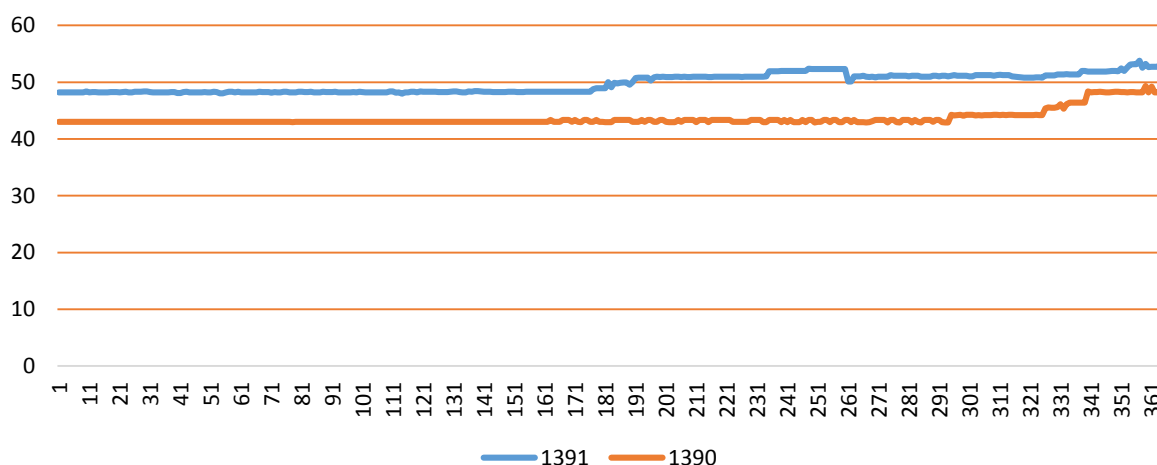
په جدول کې تر ټولو لوړ ترين نرخ په پوڅ شين او تر ټولو ټيټ ترين نرخ په پوڅ سور رنگ بنودل شوی، هر څومره چې د رنگونه گډ وډ بنودل شوي په هماغه اندازه د د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت زیات نوسان بڼیي.

که جدول ته وکتل شي، معلومېږي چې د (۱۳۹۱) هجري شمسي کال په لومړيو شپږ میاشتو کې د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ ارقام ټيټ ترين نرخ او وروستيو شپږ میاشتو کې بیا لوړترین نرخ ته نږدې وه.

د (۱۳۹۱) هجري شمسي کال په پیل کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ (۴۸,۲۳) ډالره وه، چې (۳۶۴) ورځې وروسته یعنی د (۱۳۹۱) هجري شمسي کال په پای کې په یاد نرخ کې د (۴,۸۲) په اندازه زیاتوالی راغلی، چې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د (۵۳,۰۵) ډالره تبادلې نرخ بڼیي. په یاد کال کې تر ټولو لوړ ترين نرخ یا په بل عبارت د افغانی تر ټولو ټيټ ترين ارزښت د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۵۳,۷۷) ډالره تبادله ده، او تر ټولو ټيټ ترين نرخ بیا د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۴۸) ډالره تبادله ده همداشان په (۱۳۹۱) هجري شمسي کال کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې اوسط نرخ (۴۹,۸۲) ډالره دی، او همداشان د کال تر پایه د افغانی د ارزښت کموالی د (۹,۹۹٪) په اندازه دی. (40)

40) <https://m.investing.com/currencies/usd-afn>

د يو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۱ هـ.ش)

سرچینه: www.investing.com

پورتنی چارټ دا څرگندوي چې په (۱۳۹۱) هجري شمسي کال کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ د نوسان انټروال د (۱۳۹۰) هجري شمسي کال په پرتله لوی دی. د (۱۳۹۰) هجري شمسي کال په لومړیو شپږ میاشتو کې یاد انټروال له (۰,۳۶) تر (۰,۳۴) پورې وه، خو د (۱۳۹۱) هجري شمسي کال په لومړیو شپږ میاشتو کې، د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ د نوسان انټروال له (۱,۰۵) تر (۰,۸۵) پورې دی. د (۱۳۹۰) هجري شمسي کال په اخی شپږ میاشتو کې یاد انټروال له (۱,۹۸) تر (۰,۱۵) پورې وه، او د (۱۳۹۱) هجري شمسي په یاده موده کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ د نوسان انټروال له (۰,۹۳) تر (۲,۱۷) پورې دی.

د یادولو وړ ده چې په (۱۳۹۱) هجري شمسي کال کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ د نوسان انټروال د (۱۳۹۰) هجري شمسي کال په پرتله لوی تر سترگو کیري، ولي؛ د افغانی ارزښت کې کموالی د (۱۳۹۰) هجري شمسي کال په پرتله په (۱۳۹۱) هجري شمسي کال کې کم دی.

۳. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنگوالی، کال (۱۳۹۲) هجري شمسي

1	حمل	ثور	جوزا	سرطان	اسد	سنبله	میزان	عقرب	قوس	جدی	دلو	حوت
1	52.57	52.83	53.38	54.13	56.13	55.75	55.54	55.72	56.83	55.75	56.20	56.13
2	52.57	52.88	52.88	54.13	56.08	55.48	55.45	56.18	55.93	56.03	56.32	56.13
3	52.57	52.93	53.24	54.07	56.13	55.48	55.45	55.80	55.93	56.77	55.28	55.75
4	52.57	52.90	53.23	54.16	56.18	55.38	55.46	55.91	56.81	56.82	56.03	55.75
5	52.90	52.98	53.23	54.13	56.21	55.38	55.46	55.91	56.86	56.41	56.04	56.23
6	53.31	53.25	53.65	54.95	56.21	55.33	55.46	56.58	56.92	55.98	56.04	56.43
7	53.39	52.98	53.18	54.23	56.23	55.38	55.46	56.83	56.93	55.75	56.81	56.43
8	52.73	52.98	53.28	54.23	56.23	55.53	54.48	56.88	56.35	55.75	57.15	56.43

9	52.59	52.88	53.28	54.23	56.23	55.48	54.53	56.78	56.35	55.79	56.03	56.33
10	52.59	52.98	53.29	54.23	55.80	55.48	54.53	56.25	56.35	55.84	56.00	56.15
11	52.59	52.94	53.50	54.96	55.25	55.50	55.55	55.82	55.93	56.23	56.03	56.15
12	52.58	52.93	53.50	55.20	55.28	55.50	55.53	55.82	55.51	55.84	55.75	56.43
13	52.60	52.98	54.03	54.78	55.28	55.50	55.63	56.70	54.68	55.56	55.75	56.35
14	52.73	52.93	54.03	54.89	56.03	55.50	55.63	56.73	54.27	55.58	56.02	56.38
15	52.60	52.93	54.02	54.93	55.31	55.50	55.68	56.77	58.78	55.58	56.12	56.61
16	52.63	52.98	54.13	54.93	56.02	55.50	55.69	56.78	58.78	55.55	56.08	56.71
17	52.70	52.93	54.03	54.96	55.33	55.50	55.68	56.83	58.78	55.66	56.01	56.68
18	52.70	52.93	54.25	55.75	55.28	55.50	57.17	56.78	58.15	56.24	56.42	56.68
19	52.73	52.98	54.25	55.15	55.41	55.50	55.76	56.78	57.48	55.66	55.75	56.53
20	52.78	52.93	54.03	55.18	55.41	55.50	55.73	57.10	57.45	55.40	55.75	56.53
21	52.88	53.03	54.13	55.13	55.23	55.50	55.73	56.68	58.10	55.33	56.42	56.48
22	52.11	53.03	53.80	55.18	55.43	55.50	55.73	56.78	57.48	55.33	57.09	56.44
23	52.83	53.00	53.95	55.18	55.53	55.50	55.71	56.73	57.48	55.31	56.42	56.51
24	52.78	53.01	54.13	55.14	56.37	55.50	55.73	56.80	57.48	55.75	56.67	56.35
25	52.78	52.98	54.03	55.52	56.37	54.08	55.73	56.35	57.43	55.33	56.43	56.35
26	52.83	52.99	54.03	55.18	56.37	54.08	55.73	56.35	57.53	55.27	56.08	56.58
27	52.78	52.98	54.13	56.08	56.37	53.78	55.73	55.93	53.93	55.23	56.08	57.15
28	52.83	53.35	54.12	56.08	56.37	54.08	55.73	57.24	55.80	55.23	57.12	56.23
29	52.83	53.35	54.55	56.13	55.38	54.08	55.73	57.24	56.03	55.23	57.16	56.23
30	52.78	53.36	54.08	56.13	55.38	54.08	55.82	56.78	55.75	55.75	56.13	
31	52.83	53.38	54.13	56.08	55.43	54.08						

سرچينه: dab.gov.af، <https://finance.yahoo.com> او www.saraisahzada.af او www.investing.com

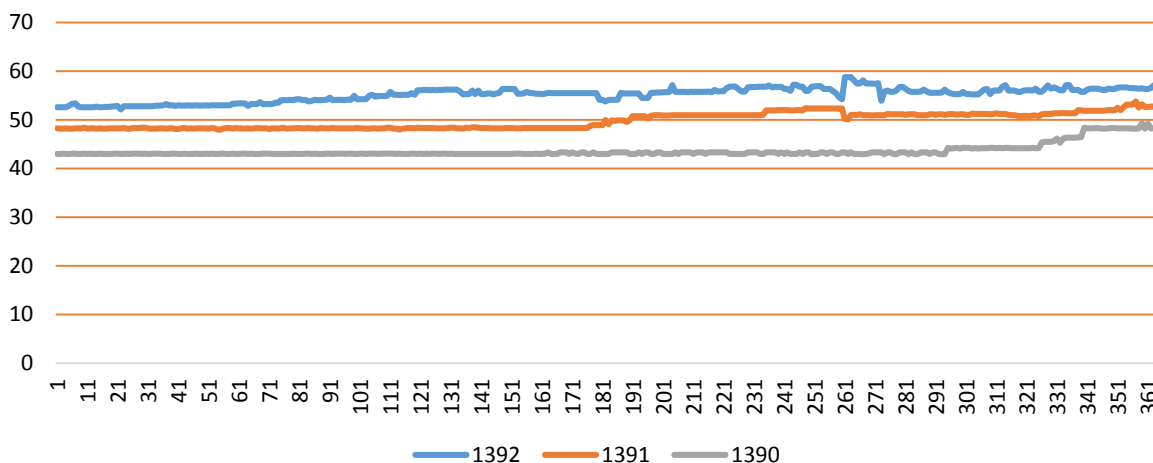
په جدول کې تر ټولو لوړ ترين نرخ په پوخ شين او تر ټولو ټيټ ترين نرخ په پوخ سور رنگ بنودل شوی، هر څومره چې د رنگونه گډ وډ بنودل شوي په هماغه اندازه د د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت زیات نوسان ښيي.

له جدول څخه څرگندېږي چې په (۱۳۹۲) هجري شمسي کال کې د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې نوسان د تېرو دوه کلونو په پرتله زیات دی.

د (۱۳۹۲) هجري شمسي کال په پیل کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ (۵۲,۵۷) ډ، چې (۳۶۴) ورځې وروسته یعنی د (۱۳۹۲) هجري شمسي کال په پای کې په یاد نرخ کې د (۳,۶۶) په اندازه زیاتوالی راغلی، چې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د (۵۶,۲۳) ډ تبادلې نرخ ښيي. په یاد کال کې تر ټولو لوړ ترين نرخ یا په بل عبارت د افغانی تر ټولو ټيټ ترين د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۵۸,۷۸) ډ تبادلې ده، او تر ټولو ټيټ ترين نرخ بیا د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۵۲,۱۱) ډ تبادلې ده همدا شان په (۱۳۹۲) هجري شمسي کال کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې اوسط نرخ (۵۵,۲۰) ډ، چې په (۱۳۹۰) او (۱۳۹۱) هجري شمسي کلونو کې په

ترتيب سره (۴۳,۶۶ ډالره) او (۴۹,۸۲ ډالره) وه. او همداشان په (۱۳۹۲) هجري شمسي كال كې د كال تر پايه د افغانۍ د ارزښت كموالۍ د (۶,۹۶٪) په اندازه دۍ. كه څه هم، د (۱۳۹۲) هجري شمسي كال له پيل څخه د كال تر پايه د امريكايي ډالر په وړاندې د افغانۍ په ارزښت كې كموالۍ د مخكښو دواړو كلونو په پرتله تيب دۍ، ولي؛ د ارزښت د نوسان انټروال يې بيا د تېرو دواړو كلونو په پرتله غټ دۍ. (41)

د يو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ كال (۱۳۹۲ هـ.ش)

سرچينه: www.investing.com

له پورتنې چارټ څخه په ډاگه كېږي، چې په (۱۳۹۲) هجري شمسي كال كې د (۱۳۹۱) او (۱۳۹۰) هجري شمسي كلونو په پرتله، د امريكايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ د نوسان انټروال لوی دۍ. مخكې مو پدې باندي بحث كړی وه، چې په (۱۳۹۱) هجري شمسي كال كې د (۱۳۹۰) هجري شمسي كال په پرتله، د امريكايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ د نوسان انټروال لوی وه، دلته به دا روښانه كړو چې په (۱۳۹۲) هجري شمسي كال كې ياد انټروال د (۱۳۹۱) هجري شمسي كال په پرتله هم لوی دۍ.

د (۱۳۹۱) هجري شمسي كال په لومړيو شپږو مياشتو كې د امريكايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ د نوسان انټروال له (۰,۲ ډالره) تر (۰,۲۴ ډالره) وه، خو د (۱۳۹۲) هجري شمسي كال په لومړيو شپږو مياشتو كې بيا له (۰,۹ ډالره) تر (۱,۴۱ ډالره) پورې دۍ. د (۱۳۹۱) هجري شمسي كال په وروستيو شپږو مياشتو كې ياد انټروال له (۱,۰۵ ډالره) تر (۲,۱۷ ډالره) وه، ولي په (۱۳۹۲) هجري شمسي كال كې له (۳,۶ ډالره) تر (۴,۵۰ ډالره) پورې دۍ، چې د تېر كال په پرتله د غټ انټروال ښودونكې دۍ.

په (۱۳۹۲) هجري شمسي كال كې كه څه هم د امريكايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ نوسان د تېرو دوه كلونو په پرتله ډېر زيات وه، ولي د افغانۍ ارزښت كې كموالۍ بيا د تېرو دواړو كلونو په

41) <https://m.investing.com/currencies/usd-afn>

پرتله کم دی. د (۱۳۹۲) هجري شمسي کال تر پایه د افغانی ارزښت د امریکایي ډالر په وړاندې د (۳,۶۶) په اندازه کموالی کړی، په داسې حال کې چې په (۱۳۹۱) هجري شمسي کال کې دا کموالی د (۴,۸۲) او په (۱۳۹۰) هجري شمسي کال کې د (۵,۱۸) په اندازه وه.

۴. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنگوالی، کال (۱۳۹۳) هجري شمسي

	حوت	دلو	جدي	قوس	عقرب	ميزان	سنبله	اسد	سرطان	جوزا	ثور	حمل
1	57.35	57.59	58.03	57.23	56.73	56.63	55.50	56.53	56.73	57.83	56.09	56.38
2	57.37	57.28	58.04	57.23	56.78	57.19	55.50	56.30	56.63	56.56	57.01	56.11
3	57.37	57.51	58.08	58.12	57.00	57.12	55.50	56.21	56.73	56.58	57.93	56.11
4	57.37	57.53	57.63	58.09	57.00	56.78	55.50	55.50	56.73	56.58	57.05	56.43
5	57.64	57.53	57.53	58.10	57.84	56.73	55.50	55.50	57.21	56.58	56.08	56.11
6	57.67	57.32	57.56	58.04	57.82	56.73	55.50	56.14	56.93	57.86	56.23	56.48
7	57.62	57.21	57.56	57.57	57.81	56.71	55.50	56.03	56.93	56.73	56.23	57.43
8	57.20	57.02	58.38	57.55	57.75	56.83	55.50	56.13	56.93	57.36	57.14	57.01
9	57.52	57.21	57.58	57.55	57.05	57.02	55.50	56.13	56.88	56.38	56.64	57.01
10	57.52	57.02	58.27	57.91	57.13	56.78	55.50	56.13	56.63	56.58	56.50	57.01
11	57.52	57.01	58.17	57.84	57.13	56.83	55.50	55.50	56.73	56.58	55.23	57.59
12	57.62	57.01	57.56	57.84	57.16	56.83	55.50	55.50	56.98	57.86	56.23	57.47
13	57.62	57.22	57.53	57.91	57.48	56.83	55.50	56.13	56.91	56.26	57.08	57.17
14	57.51	57.17	57.53	57.53	57.24	56.73	55.50	56.49	56.91	57.00	57.08	57.59
15	57.60	57.49	58.05	57.53	57.81	57.14	55.50	56.51	56.91	57.74	56.83	57.59
16	57.57	57.47	58.00	57.53	57.18	57.19	55.50	56.50	57.69	56.53	55.76	57.17
17	57.57	57.57	57.86	58.06	57.13	56.56	56.13	55.88	56.78	56.61	56.66	57.17
18	57.57	57.52	57.91	57.99	57.13	56.51	56.25	55.87	56.76	56.61	56.48	57.22
19	57.95	57.52	57.56	58.03	57.78	56.51	56.15	55.87	56.78	58.06	56.73	57.25
20	57.52	57.52	57.55	57.91	57.83	56.51	56.13	56.55	56.78	56.68	57.08	57.26
21	58.02	57.25	57.55	57.56	57.81	56.53	56.03	55.77	56.83	57.34	57.08	57.27
22	58.02	57.15	57.52	57.56	57.86	57.53	56.13	55.72	56.83	58.65	56.70	56.11
23	58.02	57.62	57.54	57.56	57.18	57.54	56.13	56.56	57.36	58.63	56.80	56.05
24	58.02	57.32	57.78	57.99	57.23	57.69	56.13	55.51	56.96	57.88	56.85	56.05
25	58.02	56.96	57.78	58.02	57.23	57.69	57.11	55.55	56.02	57.88	56.80	56.86
26	57.99	56.96	57.56	57.99	57.98	57.69	57.27	55.55	55.53	57.36	56.85	56.95
27	57.75	57.32	57.52	58.06	57.87	57.69	57.39	55.50	55.63	57.49	55.93	56.76
28	58.15	57.57	57.52	57.53	57.88	56.89	56.48	55.50	55.63	57.58	55.93	56.98
29	57.77	57.25	57.69	57.60	58.00	56.78	56.56	55.50	55.63	56.83	57.30	55.13
30		57.65	57.51	57.60	57.21	56.78	56.56	55.50	56.41	56.73	57.60	55.14
31							56.95	55.50	56.66	56.73	57.65	55.14

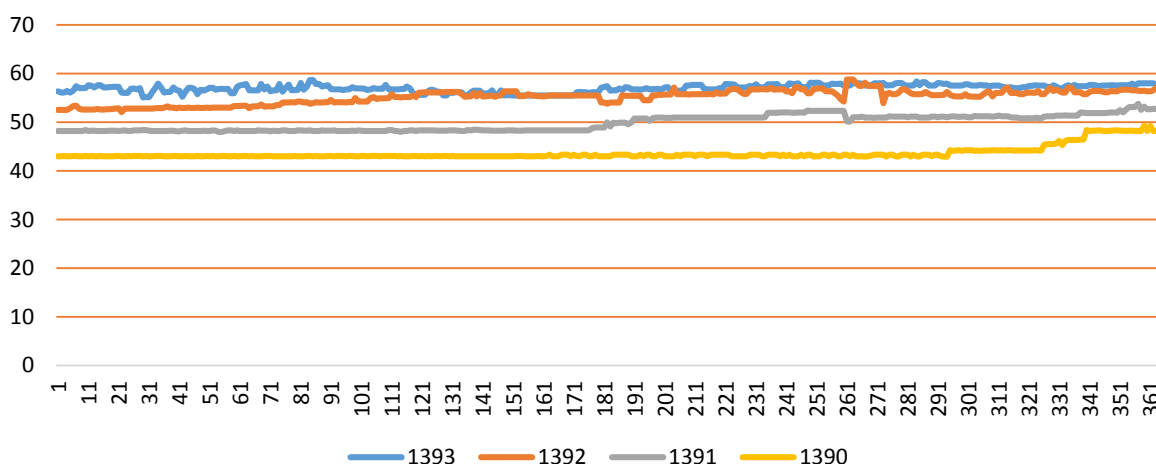
سرچینه: dab.gov.af، <https://finance.yahoo.com> او www.investing.com

په جدول کې تر ټولو لوړ ترين نرخ په پوڅ شين او تر ټولو ټيټ ترين نرخ په پوڅ سور رنگ بنودل شوی، هر څومره چې د رنگونه گډ وډ بنودل شوي په هماغه اندازه د د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت زیات نوسان بڼیي.

لکه پورتنی جدول نه چې مالومېږي، په (۱۳۹۳) هجري شمسي کال کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې ډېر زیات نوسان شتون درلود.

د (۱۳۹۳) هجري شمسي کال په پیل کې د یو امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ (۵۶,۳۸) و، چې د کال تر پایه په کې د (۱,۳۹) په اندازه زیاتوالی راغلی، چې د یو امریکایي ډالر په وړاندې د (۵۷,۷۷) تبادلې نرخ ښيي. په یاد کال کې د افغانی تر ټولو ټیټ ترین ارزښت د امریکایي ډالر په وړاندې د یو امریکایي ډالر په مقابل کې د (۵۸,۶۵) تبادله ده، او تر ټولو ټیټ ترین نرخ بیا د یو امریکایي ډالر په مقابل کې د (۵۵,۱۳) تبادله ده همدا شان په (۱۳۹۳) هجري شمسي کال کې د یو امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې اوسط نرخ (۵۶,۹۹) دی، چې په (۱۳۹۰)، (۱۳۹۱) او (۱۳۹۲) هجري شمسي کلونو کې په ترتیب سره (۴۳,۶۶)، (۴۹,۸۲) او (۵۵,۲۰) و. (42)

د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۳ ه.ش)

سرچینه: www.investing.com

په (۱۳۹۲) هجري شمسي کال کې، د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ د نوسان انټروال د (۱۳۹۰) او (۱۳۹۱) هجري شمسي کلونو په نسبت ډېر لوی و. د (۱۳۹۳) هجري شمسي کال په لومړیو شپږو میاشتو کې نوموړی انټروال د (۱۳۹۲) هجري شمسي کال په پرتله هم لوی دی، چې له (۱,۴۵) تر (۱,۸۵) پورې دی، ولې د (۱۳۹۲) هجري شمسي کال په یاده موده کې له (۰,۹) تر (۱,۴۱) پورې و. او همداشان د (۱۳۹۲) هجري شمسي کال په وروستیو شپږو میاشتو کې له (۰,۸) تر (۳,۶) و، چې د (۱۳۹۳) هجري شمسي کال په ورته موده کې له (۱) تر (۰,۸) و.

42) <https://m.investing.com/currencies/usd-afn>

پورې دی، چې نه یواځې د (۱۳۹۲)، بلکې؛ د (۱۳۹۱) او (۱۳۹۰) هجري شمسي کلونو په پرتله هم کوچنی انټروال ښيي.

۵. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنگوالی، کال (۱۳۹۴) هجري شمسي

حوت	دلو	جدي	قوس	عقرب	میزان	سنبله	اسد	سرطان	جوزا	ثور	حمل	1
69.38	68.64	65.98	68.27	64.50	64.61	64.00	60.30	58.50	58.42	57.82	57.72	1
69.38	68.65	65.97	68.27	64.50	64.57	64.00	60.92	58.47	58.37	57.79	57.72	2
69.36	68.65	65.95	66.78	64.50	64.55	64.00	60.89	58.42	58.37	57.77	57.72	3
69.14	68.65	65.95	66.60	64.45	64.54	64.59	60.89	58.42	58.37	57.77	58.07	4
68.88	68.65	65.95	65.60	64.58	64.54	64.54	61.24	58.37	58.37	57.89	58.07	5
69.20	68.65	65.95	65.60	64.55	64.54	65.37	60.85	59.24	57.97	57.89	57.72	6
68.76	68.57	65.95	65.60	64.70	64.52	65.34	61.18	59.24	58.50	57.52	58.12	7
68.75	68.68	66.02	65.60	64.66	64.84	65.34	60.82	59.24	58.84	57.50	58.10	8
68.75	68.70	66.02	65.58	64.65	64.72	65.34	61.59	59.20	58.82	57.85	58.10	9
68.74	68.69	68.45	66.63	64.65	63.94	65.17	60.82	59.60	58.82	57.55	58.10	10
68.63	68.69	68.45	66.52	64.65	64.51	65.15	60.82	60.44	58.82	57.92	58.07	11
68.60	68.69	68.45	66.59	64.86	64.51	64.15	60.82	60.65	58.79	57.91	57.82	12
68.60	68.66	68.45	66.90	64.95	64.51	64.12	61.05	60.62	58.77	57.91	58.15	13
68.60	68.65	68.45	66.88	64.93	64.65	64.10	60.92	60.62	58.77	57.91	58.17	14
68.25	68.65	68.55	66.88	65.10	64.90	64.10	61.14	60.25	58.77	57.87	58.15	15
68.25	68.65	68.53	66.88	65.05	64.67	64.10	61.45	60.02	58.74	58.35	58.15	16
68.20	68.63	68.52	66.73	65.15	64.62	64.08	61.44	61.16	58.74	58.34	58.15	17
68.53	68.63	68.58	66.70	65.10	64.60	63.95	61.44	60.22	58.74	58.32	58.12	18
68.51	68.63	68.55	66.71	65.68	64.60	63.94	61.44	60.80	58.72	58.32	58.14	19
68.50	68.37	68.55	66.13	65.65	64.60	63.91	61.42	60.79	58.72	58.32	58.12	20
68.42	68.89	68.55	66.10	66.10	64.57	63.92	62.24	60.79	58.67	58.32	57.77	21
68.40	68.88	68.65	66.10	66.35	64.70	63.92	63.07	60.79	58.62	58.29	58.10	22
68.40	68.88	68.43	66.34	66.33	64.70	64.00	63.45	60.15	58.62	58.62	58.10	23
68.40	68.90	68.70	66.31	66.33	64.75	64.03	63.42	60.19	58.62	58.60	58.10	24
68.38	68.90	68.70	66.89	66.33	64.75	64.22	63.42	60.12	58.62	58.57	57.50	25
68.37	68.90	68.68	66.36	67.14	64.75	64.17	63.42	60.80	58.60	58.54	57.84	26
68.38	68.88	68.68	66.02	66.95	64.55	64.65	64.07	60.81	58.57	58.54	57.85	27
68.36	68.87	68.68	66.00	67.80	64.50	64.62	64.05	60.81	58.55	58.54	57.82	28
68.36	69.28	68.52	66.00	68.30	64.47	64.62	64.03	60.81	58.52	58.47	57.80	29
	69.27	68.63	66.00	68.27	64.55	64.62	63.65	60.43	58.50	58.07	57.80	30
						64.61	64.00	60.28	58.50	58.43	57.43	31

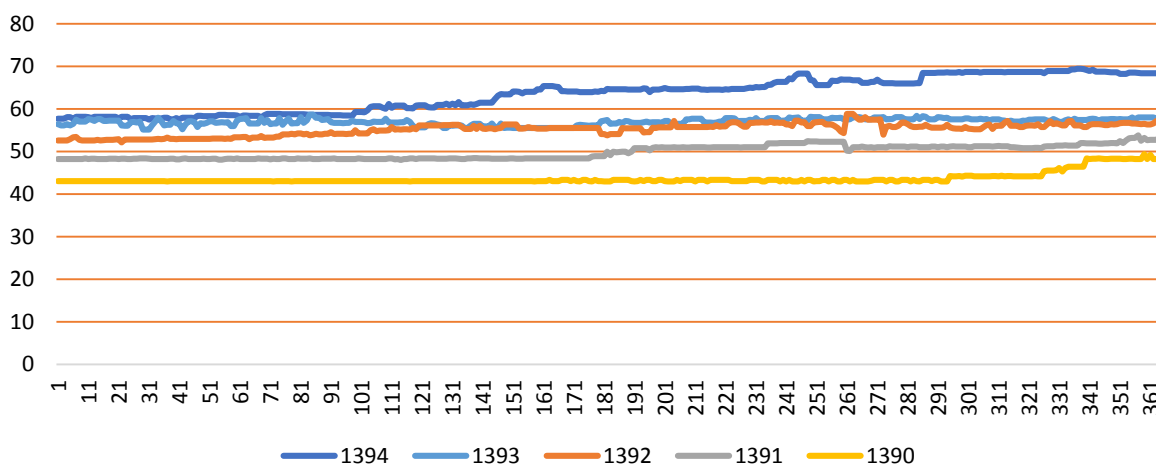
سرچینه: dab.gov.af، <https://finance.yahoo.com> او www.investing.com

په جدول کې تر ټولو لوړ ترين نرخ په پوخ شين او تر ټولو ټيټ ترين نرخ په پوخ سور رنگ ښودل شوی، هر څومره چې د رنگونه گډ وډ ښودل شوي په هماغه اندازه د د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت زیات نوسان ښيي.

پورتی جدول څرگندوي چې له (۱۳۹۰) هجري شمسي کال څخه تر (۱۳۹۴) هجري شمسي کال پورې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې تر ټولو کمترین نوسان په (۱۳۹۴) هجري شمسي کال کې شتون درلود.

د (۱۳۹۴) هجري شمسي کال په پیل کې د یو امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ (۵۷,۷۲) وه، چې (۳۶۴) ورځې وروسته یعنی د (۱۳۹۴) هجري شمسي کال په پای کې په یاد نرخ کې د (۱۰,۶۳) په اندازه زیاتوالی راغلی، چې د یو امریکایي ډالر په وړاندې د (۶۸,۳۶) تبادلې نرخ بنیې. په یاد کال کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې تر ټولو لوړ ترین نرخ د یو امریکایي ډالر په مقابل کې د (۶۹,۳۸) تبادله ده، او تر ټولو ټیټ ترین نرخ بیا د یو امریکایي ډالر په مقابل کې د (۵۷,۴۳) تبادله ده همداشان په (۱۳۹۴) هجري شمسي کال کې د یو امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې اوسط نرخ (۶۳,۵۰) ده، چې په (۱۳۹۰)، (۱۳۹۱)، (۱۳۹۲) او (۱۳۹۳) هجري شمسي کلونو کې په ترتیب سره (۴۳,۶۶)، (۴۹,۸۲)، (۵۵,۲۰) او (۵۶,۹۹) وه. او همداشان د کال تر پایه د افغانی د ارزښت کموالی د (۱۸,۴۲٪) په اندازه دی. (۴۳)

د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۴ هـ.ش)

سرچینه: www.investing.com

د کال په لومړیو شپږو میاشتو کې، د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ د نوسان تر ټولو لوی ترین انټروال په کال (۱۳۹۳) هجري شمسي کې، چې له (۱,۴۵) تر (۱,۸۵) پورې وه. د (۱۳۹۴) هجري شمسي کال په لومړیو شپږو میاشتو کې د تبادلې نرخ زیاتوالی او کموالی په ترتیب سره له (۱,۱۴) تر (۱) دی. له دې څخه څرگندیږي چې له (۱۳۹۰-۱۳۹۴) هجري شمسي کلونو،

43) <https://m.investing.com/currencies/usd-afn>

په لومړيو شپږو مياشتو کې، د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ د نوسان تر ټولو لوی ترين انټروال په (۱۳۹۳) هجري شمسي کال کې شتون درلود.

د (۱۳۹۴) هجري شمسي کال په وروستيو شپږ مياشتو کې بيا ياد انټروال له (۲,۴۳) تر (۱,۴۹) (ډ) پورې دی، چې په (۱۳۹۲) هجري شمسي کال کې تر ټولو لوړ ترين له (۴,۵۰) تر (۳,۶) (ډ) وه.

پورتنۍ مطب دا څرگندوي چې په (۱۳۹۴) هجري شمسي کال کې، د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ د نوسان انټروال نظر نورو کلونو ته کوچنی، ولي؛ د افغانۍ ارزښت په متناقص ډول او د تېرو څلورو کلونو په پرتله زيات کموالی کړی دی.

۶. د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ څرنگوالی، کال (۱۳۹۵) هجري شمسي

حوت	دلو	جدي	قوس	عقرب	ميزان	سنبله	اسد	سرطان	جوزا	ثور	حمل	1
66.65	66.77	66.39	66.95	66.06	66.59	67.46	68.77	69.19	68.73	68.38	68.36	1
66.65	66.77	66.40	66.68	66.06	66.61	67.52	68.75	69.06	68.73	68.34	68.36	2
66.64	66.77	66.39	66.81	66.06	66.61	67.31	68.75	68.85	68.73	68.36	68.36	3
66.76	66.83	66.39	66.70	66.06	66.61	67.30	68.74	68.89	68.77	68.36	68.35	4
66.85	66.64	66.39	66.70	66.08	66.61	66.92	69.08	68.89	68.88	68.36	68.36	5
66.64	66.64	66.39	66.71	66.06	66.60	66.93	69.00	68.89	68.86	68.36	68.40	6
66.65	66.72	66.43	66.71	66.06	66.60	66.93	68.98	68.89	68.86	68.35	68.40	7
66.65	66.81	66.40	66.70	66.06	66.60	66.93	68.98	68.71	68.86	68.34	68.40	8
66.65	66.82	66.39	66.68	66.06	65.67	66.84	68.98	68.53	68.86	68.40	68.39	9
66.75	66.82	67.00	66.73	66.06	65.67	66.65	68.98	68.31	68.86	68.36	68.33	10
66.74	66.85	66.80	66.65	66.33	65.67	66.74	68.98	68.42	68.86	68.38	68.64	11
66.69	66.84	66.80	66.65	65.95	65.67	66.74	68.60	68.42	68.79	68.38	68.55	12
66.75	66.83	66.80	66.65	65.99	66.21	66.73	69.10	68.42	69.00	68.38	68.65	13
66.75	66.80	66.94	66.65	65.91	65.92	66.73	65.63	68.42	68.98	68.30	68.64	14
66.75	66.80	66.88	66.68	65.84	65.90	66.73	65.63	68.42	69.03	68.33	68.64	15
66.70	66.74	66.82	66.65	65.84	65.90	66.73	65.62	68.40	69.03	68.26	68.64	16
66.69	66.74	66.83	66.64	65.79	65.90	66.70	65.62	68.60	69.04	68.36	68.59	17
66.74	66.68	66.83	66.66	65.83	65.90	66.65	65.62	68.61	69.09	68.40	68.62	18
66.77	66.73	66.83	66.60	65.79	65.90	66.68	67.57	68.65	69.11	68.40	68.60	19
66.74	66.66	66.83	66.56	65.82	65.76	66.68	67.97	68.65	69.26	68.40	68.58	20
66.74	66.90	66.82	66.56	65.80	65.84	66.68	67.98	68.64	69.29	68.54	68.57	21
66.74	66.68	66.88	66.56	65.80	65.84	66.68	67.93	68.62	69.29	68.52	68.57	22
66.74	66.69	66.80	66.53	65.80	65.75	66.69	67.93	68.68	69.29	68.58	68.57	23
66.76	66.69	66.90	66.43	65.75	65.77	66.66	67.93	68.65	69.29	68.62	68.53	24
66.62	66.64	66.85	66.40	65.78	65.77	66.67	67.96	68.60	69.27	68.59	68.38	25
66.80	66.66	66.85	66.40	66.74	65.77	66.66	67.51	68.68	69.48	68.59	68.25	26
66.70	66.67	66.85	66.39	66.83	65.75	66.65	67.49	68.68	69.46	68.59	68.37	27
66.70	66.70	66.84	66.39	66.86	66.11	66.65	67.43	68.68	69.47	68.58	68.37	28
66.70	66.71	66.89	66.39	66.95	66.06	66.65	67.44	68.82	69.47	68.64	68.37	29

30	68.36	68.60	69.47	68.74	67.43	66.64	66.06	66.95	66.40	66.80	66.94	66.70
31	68.39	68.58	69.47	68.74	67.44	66.75						

سرچینه: dab.gov.af، www.saraihshahzada.af، <https://finance.yahoo.com> او www.investing.com

په جدول کې تر ټولو لوړ ترين نرخ په پوخ شين او تر ټولو ټيټ ترين نرخ په پوخ سور رنگ بنودل شوی، هر څومره چې د رنگونه گډ وډ بنودل شوي په هماغه اندازه د د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت زیات نوسان ښيي.

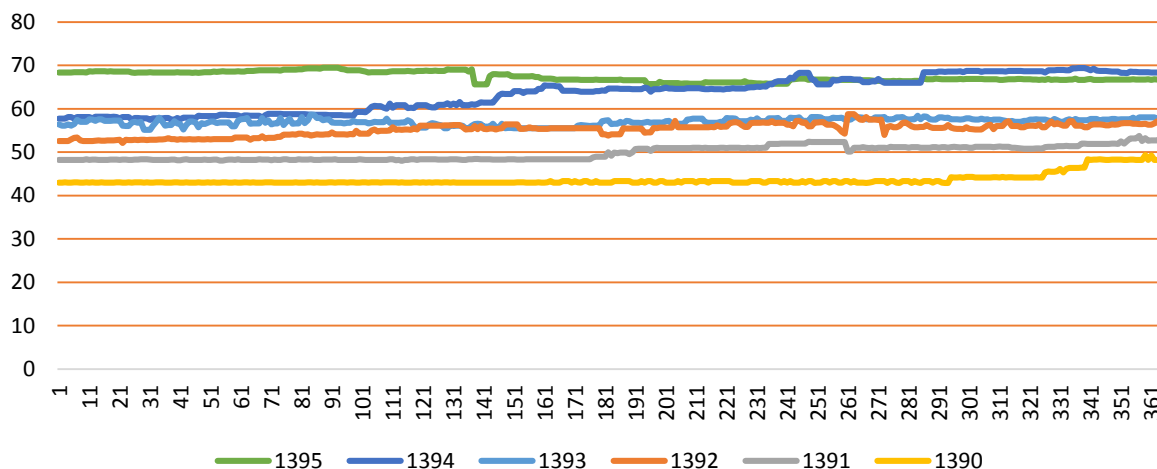
پورتنی جدول ښيي چې د (۱۳۹۵) هجري شمسي کال په لومړۍ نیمایي کې د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې تقریباً نوسان په نشت حساب وه، ولي په ورسټيو میاشتو کې څه اندازه نوسان پکې لیدل کېږي.

د (۱۳۹۵) هجري شمسي کال په پیل کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ (۶۸,۳۶) ډی، چې (۳۶۵) ورځي وروسته یعنی د (۱۳۹۵) هجري شمسي کال په پای کې په یاد نرخ کې د (۱,۶۶) په اندازه کموالی راغلی، چې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د (۶۶,۷۰) تبادلې نرخ ښيي. په یاد کال کې تر ټولو لوړ ترين نرخ یا په بل عبارت د افغانی تر ټولو ټيټ ترين ارزښت د امریکايي ډالر په وړاندې د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۶۹,۴۸) تبادله ده، او تر ټولو ټيټ ترين نرخ بیا د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۶۵,۶۲) تبادله ده همدارنگه په (۱۳۹۵) هجري شمسي کال کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې اوسط نرخ (۶۷,۳۷) ډی، چې په (۱۳۹۰)، (۱۳۹۱)، (۱۳۹۲)، (۱۳۹۳) او (۱۳۹۴) هجري شمسي کلونو کې په ترتیب سره (۴۳,۶۶)، (۴۹,۸۲)، (۵۵,۲۰)، (۵۶,۹۹) او (۶۳,۵۰) ډی وه. او همداشان د کال تر پایه د افغانی د ارزښت زیاتوالی د (۲,۴۲٪) په اندازه دی. (44)

په تېرو پنځه کلونو کې د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې په مسلسل ډول کموالی راغلی، ولي په (۱۳۹۵) هجري شمسي کال کې د نورو کلونو برخلاف د افغانی ارزښت لوړ شوی دی. همدا شان د کال په لومړیو میاشتو کې یې ثبات هم درلود، ولي په ورسټيو میاشتو کې که څه هم یو څه اندازه نوسان پکې لیدل کېږي، ولي په ارزښت کې یې کموالی نه بلکې لوړوالی رامنځته شوی دی.

44) <https://m.investing.com/currencies/usd-afn>

د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۵ هـ.ش)

سرچینه: www.investing.com

د کال په لومړیو شپږو میاشتو کې، د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ نوسان تر ټولو لوی ترین انټروال په کال (۱۳۹۳) هجري شمسي کې، له (۱,۴۵ ډ) تر (۱,۸۵ ډ) پورې وه. د (۱۳۹۵) هجري شمسي کال د تبادلې نرخ گراف دا بڼې چې د کال په پیل کې د افغانۍ ارزښت کې زیات نوسان شتون نه درلود، ولې په پنځمه میاشت کې د افغانۍ ارزښت یوډمي کموالی کوي، او په همدې اساس د همدې کال په لومړیو شپږو میاشتو کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ ارزښت د نوسان انټروال د تېرو پنځه و اړو کلونو په پرتله لوی دی، چې له (۱,۹۵ ډ) تر (۳,۴۷ ډ) پورې دی.

د کال په نیمه وروستی کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ ارزښت د نوسان لوی ترین انټروال په کال (۱۳۹۲) هجري شمسي کې له (۴,۵۰ ډ) تر (۳,۶ ډ) وه. د (۱۳۹۵) هجري شمسي کال په یاده موده کې د افغانۍ ارزښت د نوسان انټروال تقریبا د یوې افغانۍ په اندازه یعنې له (۰,۹۵ ډ) تر (۰,۹۲ ډ) افغانۍ پورې ده، چې د تېرو پنځه و اړه کلونو په پرتله لږ نوسان بڼې.

له پورته مطلب څخه څرگندېږي چې، د تېرو پنځه کلونو په پرتله د (۱۳۹۵) هجري شمسي کال په لومړۍ نیمه کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ ارزښت د لوړ ترین نوسان درلودونکی وه، او برعکس په وروستی نیمه کې د تر ټولو ټیټ ترین نوسان درلودونکی دی.

۷. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ څرنگوالی، کال (۱۳۹۶) هجري شمسي

1	حمل	ثور	جوزا	سرطان	اسد	سنبله	میزان	عقرب	قوس	جدی	دلو	حوت
1	66.70	67.63	68.04	68.04	68.64	69.03	68.45	68.19	68.81	69.49	69.43	69.50
2	66.70	67.63	68.40	68.14	68.59	68.62	68.45	68.20	68.92	69.49	70.41	69.45
3	66.64	67.75	68.33	68.10	68.49	68.70	68.39	68.62	68.65	69.49	69.43	69.55
4	66.65	67.60	68.34	68.10	68.46	68.58	68.58	68.10	68.79	69.49	69.19	68.94

5	66.62	67.60	68.26	68.11	68.33	68.58	68.63	68.27	68.79	69.48	69.19	68.92
6	66.62	67.63	68.26	68.08	68.40	68.58	68.27	68.27	68.79	69.48	69.36	68.92
7	66.62	67.65	68.26	68.09	68.40	68.43	68.21	68.27	68.85	69.68	69.21	68.92
8	66.70	67.57	68.26	68.08	68.40	68.71	68.25	68.60	68.99	69.48	69.21	69.24
9	66.72	67.60	68.24	67.99	68.45	68.75	68.25	68.47	68.83	69.51	69.21	69.47
10	66.72	67.60	68.37	68.09	68.46	68.45	68.25	68.39	68.76	69.51	69.53	68.90
11	66.70	67.60	68.29	68.09	68.42	68.44	68.43	68.73	68.83	69.51	69.36	69.35
12	66.70	67.60	68.31	68.09	68.49	68.44	68.20	68.39	68.83	69.65	69.34	69.30
13	66.70	67.59	68.31	68.08	68.41	68.44	68.20	68.39	68.93	69.74	69.48	69.30
14	66.69	67.63	68.31	68.26	68.42	68.42	68.20	68.39	68.88	69.89	69.19	68.98
15	67.39	67.65	68.31	68.30	68.40	68.44	68.20	68.39	68.92	69.70	69.19	69.43
16	67.40	67.60	68.28	68.31	68.42	68.75	68.20	68.45	68.89	69.69	69.19	69.37
17	67.44	67.60	68.28	68.34	68.42	68.42	68.20	68.72	69.04	69.69	69.01	69.47
18	67.46	67.54	68.28	68.34	68.44	68.42	68.23	68.64	69.04	70.24	69.52	69.48
19	67.46	67.63	68.26	68.30	68.40	68.42	68.21	68.66	69.04	70.28	69.30	69.33
20	67.46	67.85	68.26	68.30	68.41	68.42	68.20	68.66	69.04	69.90	68.78	69.33
21	67.46	67.96	68.26	68.42	68.41	68.51	68.17	68.66	68.90	70.10	68.84	69.51
22	67.37	67.97	68.46	68.37	68.41	68.60	68.20	68.58	68.90	69.84	68.84	68.99
23	67.39	68.00	67.91	68.39	68.39	68.59	68.20	68.73	69.00	69.83	68.84	69.44
24	67.39	68.00	68.15	68.39	68.51	68.63	68.20	68.78	69.30	69.83	69.40	69.48
25	67.66	68.00	68.07	68.39	68.67	68.63	68.18	68.59	69.30	69.83	69.41	69.50
26	67.38	68.15	68.05	68.39	68.60	68.63	68.21	68.50	69.30	69.32	69.45	69.07
27	67.38	68.17	68.05	68.43	68.65	68.63	68.58	68.66	69.60	70.37	68.99	69.07
28	67.30	68.20	68.05	68.40	68.69	68.67	68.22	68.66	69.83	70.43	68.99	69.52
29	67.18	68.11	68.04	68.55	68.69	68.70	68.19	68.66	69.51	69.45	68.99	69.53
30	67.57	68.10	68.02	68.45	68.69	68.72	68.19	68.75	69.68	69.43	68.99	
31	67.69	68.10	68.17	68.64	68.92	68.41						

سرچینه: dab.gov.af، www.saraihahzada.af، <https://finance.yahoo.com> او www.investing.com

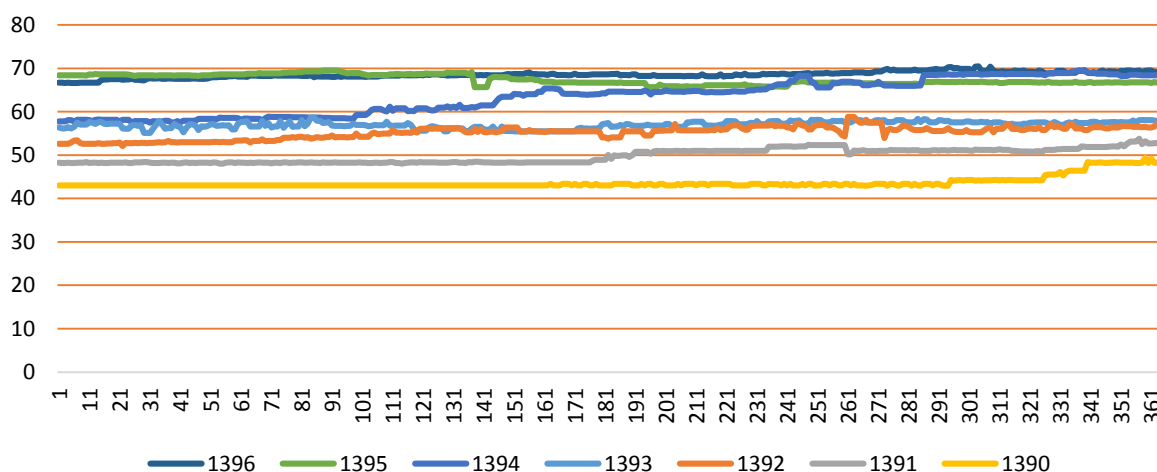
په جدول کې تر ټولو لوړ ترين نرخ په پوخ شين او تر ټولو ټيټ ترين نرخ په پوخ سور رنگ بنودل شوی، هر څومره چې د رنگونه گډ وډ بنودل شوي په هماغه اندازه د د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت زیات نوسان بڼیي.

له پورتنی جدول څخه معلومېږي چې په (۱۳۹۶) هجري شمسي کال کې د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې نوسان موجود وه ولي په ډېره زیاته اندازه نه دی.

د (۱۳۹۶) هجري شمسي کال په پیل کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ (۶۶,۷۰) ډی، چې (۳۶۴) ورځي وروسته یعنی د (۱۳۹۶) هجري شمسي کال په پای کې په یاد نرخ کې د (۲,۸۲) په اندازه زیاتوالی راغلی، چې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د (۶۹,۵۲) تبادلې نرخ بڼیي. په یاد کال کې د افغانی تر ټولو ټيټ ترين د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۷۰,۴۲) تبادلې ده، او تر ټولو ټيټ ترين نرخ بیا د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۶۶,۶۲) تبادلې ده همدا شان په

(۱۳۹۶) هجري شمسي کال کې د يو امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې اوسط نرخ (۶۸,۵۳) دی، چې په (۱۳۹۰)، (۱۳۹۱)، (۱۳۹۲)، (۱۳۹۳)، (۱۳۹۴) او (۱۳۹۵) هجري شمسي کلونو کې په ترتيب سره (۴۳,۶۶)، (۴۹,۸۲)، (۵۵,۲۰)، (۵۶,۹۹)، (۶۳,۵۰) او (۶۷,۳۷) وه. او همداشان د کال تر پايه د افغانۍ د ارزښت کموالی د (۴,۲۳٪) په اندازه دی. په ياد کال کې د يو امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ کې نوسان په لاندې چارټ کې ښودل شوی دی. (45)

د يو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۶ هـ.ش)

سرچينه: www.investing.com

د (۱۳۹۶) هجري شمسي کال په لومړۍ نيمې کې د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ د نوسان انټروال له (۰,۶۹) تر (۰,۵۴) پورې دی، چې د تېرو شپږ کلونو د لوړ ترين رقم څخه ټيټ دی. په وروستۍ نيمه کې هم د (۱۳۹۲) هجري شمسي کال د وروستۍ نيمې د لوړ ترين انټروال په پرتله کوچنی يعنې له (۰,۰۴) تر (۰,۹۷) پورې دی.

۸. د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ څرنگوالی، کال (۱۳۹۷) هجري شمسي

1	حمل	ثور	جوزا	سرطان	اسد	سنبله	ميزان	عقرب	قوس	جدي	دلو	حوت
1	69.54	70.45	71.39	71.68	73.85	73.15	75.76	75.92	76.00	74.96	75.98	75.35
2	69.55	70.45	71.85	71.58	72.98	73.32	75.95	76.15	76.05	74.96	75.78	75.45
3	69.47	70.48	71.82	71.58	72.75	72.67	75.68	76.18	76.05	75.46	75.80	75.45
4	69.03	70.43	71.61	71.65	73.10	72.67	75.45	75.75	76.05	75.90	75.80	74.58
5	69.03	70.53	71.82	72.48	73.10	73.15	75.45	75.37	75.98	75.95	75.90	74.58
6	69.03	70.55	71.82	72.65	72.56	73.35	75.93	75.37	76.08	76.03	75.45	75.56
7	69.53	70.50	72.07	72.80	72.56	72.45	75.67	75.80	76.30	75.68	75.45	75.43
8	69.55	70.25	71.82	72.80	73.20	73.45	75.67	75.70	76.10	75.68	76.15	75.43
9	69.62	70.50	71.05	73.28	73.15	73.45	75.95	75.85	76.00	75.68	75.55	75.43

45) <https://m.investing.com/currencies/usd-afn>

10	69.62	70.56	71.55	73.28	72.75	73.26	75.85	75.50	75.79	75.55	75.75	75.50
11	69.27	70.50	71.50	73.00	72.95	73.26	75.93	75.80	75.79	75.80	75.90	74.59
12	69.27	70.43	71.32	73.55	72.95	73.25	75.60	74.98	76.03	75.78	75.60	74.59
13	69.60	70.48	71.32	73.68	72.16	73.58	76.21	74.98	76.13	75.80	75.20	75.44
14	69.58	70.68	71.70	73.60	72.16	73.80	75.76	75.05	76.13	75.85	75.20	75.50
15	69.53	70.51	71.45	73.65	72.83	73.95	75.76	75.77	76.03	75.36	76.00	75.60
16	69.60	70.68	71.30	73.65	72.95	73.95	75.76	75.80	76.03	75.36	75.60	75.68
17	69.65	70.45	71.53	73.65	73.20	74.20	76.00	75.85	75.78	75.73	75.60	75.60
18	69.51	70.68	71.58	74.02	73.30	74.20	76.00	75.95	75.78	76.05	75.68	75.60
19	69.65	70.63	71.43	73.88	73.10	74.20	75.95	75.66	76.11	75.90	75.53	75.60
20	69.55	70.73	71.43	73.05	72.39	74.10	76.05	75.66	76.08	75.90	75.53	75.56
21	69.65	70.81	71.76	73.40	72.39	74.31	75.99	76.00	76.05	75.90	75.53	75.78
22	69.85	70.87	71.50	73.00	73.00	75.60	75.99	75.70	75.80	75.49	75.93	75.80
23	69.85	70.73	71.70	72.26	73.20	75.10	76.32	76.00	76.05	75.49	75.23	75.70
24	69.85	70.62	71.58	72.26	72.99	76.02	76.08	76.27	75.80	76.03	75.38	75.81
25	69.85	71.22	71.63	72.99	73.27	76.02	76.03	76.13	75.80	75.78	74.35	75.20
26	70.00	71.34	71.55	73.18	73.25	76.32	76.29	76.11	76.22	75.80	75.38	75.20
27	70.43	70.95	71.55	73.05	72.72	76.38	76.25	76.11	76.23	75.68	74.53	75.67
28	70.23	70.95	71.58	73.20	72.72	75.78	75.93	76.19	76.08	75.85	74.53	76.00
29	70.50	71.23	71.75	73.40	73.37	75.35	75.93	76.08	75.80	75.38	75.53	75.88
30	70.45	71.23	71.55	73.11	73.15	75.88	76.42	76.13	74.70	75.38	75.40	
31	70.60	71.33	71.63	73.11	73.15	75.76						

سرچینه: dab.gov.af، <https://finance.yahoo.com>، www.saraisahzada.af او www.investing.com

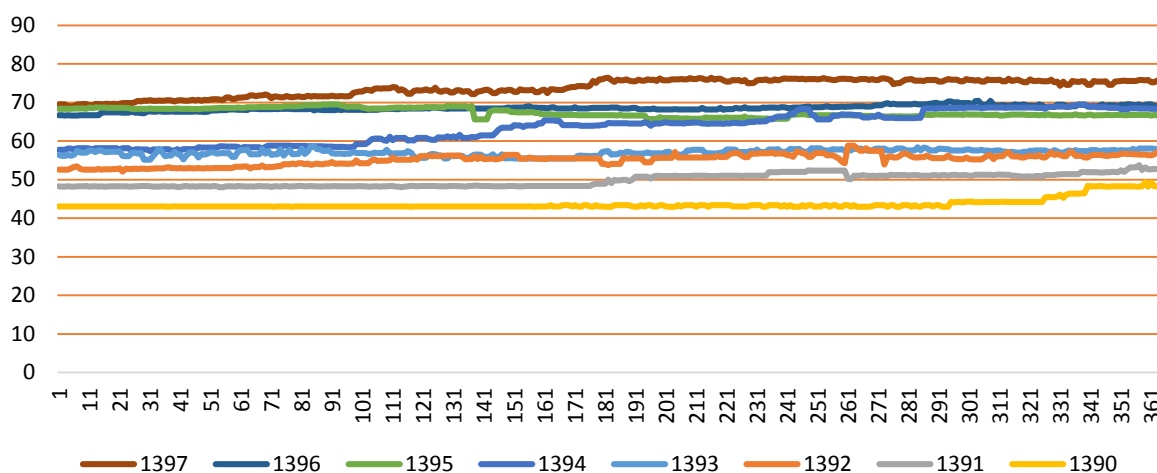
په جدول کې تر ټولو لوړ ترين نرخ په پوڅ شين او تر ټولو ټيټ ترين نرخ په پوڅ سور رنگ بنودل شوی، هر څومره چې د رنگونه گډ وډ بنودل شوي په هماغه اندازه د د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت زیات نوسان بڼیي.

په (۱۳۹۷) هجري شمسي کال کې هم د تېرو کلونو په څېر د افغانی په ارزښت کې تر یو حده نوسان شتون درلود، ولي د (۱۳۹۳) هجري شمسي کال په شان ډېر زیات نه دی.

د (۱۳۹۷) هجري شمسي کال په پیل کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ (۶۹,۵۴) ډی، چې (۳۶۴) ورځي وروسته یعنی د (۱۳۹۷) هجري شمسي کال په پای کې په یاد نرخ کې د (۶,۳۳) په اندازه زیاتوالی راغلی، چې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د (۷۵,۸۷) تبادلې نرخ بڼیي. په یاد کال د افغانی تر ټولو ټيټ ترين ارزښت د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۷۶,۴۲) تبادلې ته، او تر ټولو ټيټ ترين نرخ بیا د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۶۹,۰۳) تبادلې ته همداشان په (۱۳۹۷) هجري شمسي کال کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې اوسط نرخ (۷۳,۸۳) ډی، چې په (۱۳۹۰)، (۱۳۹۱)، (۱۳۹۲)، (۱۳۹۳)، (۱۳۹۴)، (۱۳۹۵) او (۱۳۹۶) هجري شمسي کلونو کې په ترتیب سره (۴۳,۶۶) ډی، (۴۹,۸۲) ډی، (۵۵,۲۰) ډی، (۵۶,۹۹) ډی، (۶۳,۵۰) ډی،

(۶۷,۳۷) او (۶۸,۵۳) په او همداشان د کال تر پایه د افغانی د ارزښت کموالی د (۹,۱۰٪) په اندازه دی. په یاد کال کې د یو امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ کې نوسان په لاندې چارټ کې ښودل شوی دی. (46)

د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۷ هـ.ش)

سرچینه: www.investing.com

د (۱۳۹۷) هجري شمسي کال په لومړۍ نيمه کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت د نوسان انټروال له (۱,۲۹) تر (۰,۹) او په وروستۍ نيمه کې له (۱,۰۲) تر (۱,۱) پورې دی، چې د تېرې منظور دورې د لوړ ترين ارقامو څخه د کم انټروال ښودونکي دي.

۹. د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ څرنگوالی، کال (۱۳۹۸) هجري شمسي

1	حمل	ثور	جوزا	سرطان	اسد	سنبله	ميزان	عقرب	قوس	جدي	دلو	حوت
1	75.87	77.47	80.47	80.78	79.90	78.57	78.24	78.25	78.40	78.47	77.84	76.85
2	75.87	77.37	80.45	80.78	80.97	78.57	78.11	78.28	78.44	78.82	77.81	77.11
3	75.46	77.75	80.60	81.20	79.90	78.57	78.18	78.22	78.44	78.55	76.77	77.11
4	75.46	77.67	80.68	80.97	79.85	78.57	78.11	78.14	78.56	78.55	76.82	77.11
5	75.92	77.82	80.68	81.45	79.85	78.20	78.32	78.14	78.85	78.65	76.89	78.26
6	75.88	77.69	81.38	81.65	79.85	78.37	78.32	78.14	78.72	78.65	76.89	77.75
7	75.91	77.54	80.42	80.80	79.89	78.16	78.32	78.10	78.80	78.17	78.07	76.60
8	76.13	77.54	79.87	81.44	78.94	77.95	78.32	77.98	78.55	78.17	76.65	76.21
9	76.05	77.89	80.05	81.44	78.83	77.95	78.26	77.95	78.55	78.97	76.80	76.30
10	75.89	77.55	80.10	82.04	79.11	77.95	78.41	78.13	78.55	78.20	76.67	75.88
11	75.89	77.55	79.37	81.25	78.31	77.95	78.28	78.13	79.04	78.00	76.76	75.88
12	76.19	77.55	79.37	80.80	78.30	77.95	78.33	78.13	78.81	78.22	76.42	75.96
13	75.95	77.55	80.17	80.28	78.30	78.21	78.19	78.13	78.64	77.78	76.42	75.61
14	76.25	77.72	80.10	80.11	78.54	78.22	78.19	78.73	79.00	77.20	76.52	76.46

46) <https://m.investing.com/currencies/usd-afn>

15	76.75	77.72	80.10	80.11	78.18	78.25	78.25	78.47	78.45	77.20	78.10	76.04
16	76.75	78.07	80.10	80.11	78.42	78.25	78.33	78.64	78.63	78.10	76.70	76.10
17	76.73	77.45	79.30	80.98	78.14	78.25	78.19	78.30	78.63	78.05	76.80	76.10
18	76.73	78.20	79.30	81.02	78.51	78.25	78.23	78.30	78.90	77.95	76.81	76.10
19	76.70	78.00	79.30	81.02	78.51	78.52	78.14	78.30	78.70	77.85	76.81	76.10
20	77.05	78.20	79.30	81.17	78.51	78.52	78.15	78.58	78.40	78.24	76.81	76.00
21	77.52	78.28	80.17	80.87	78.51	78.59	78.15	78.38	78.76	77.37	77.86	76.15
22	77.50	78.28	80.25	80.20	78.51	78.38	78.51	78.30	78.54	77.37	77.75	76.14
23	77.10	78.10	80.26	80.20	78.51	78.38	78.58	78.96	78.74	77.66	77.95	76.11
24	77.30	78.30	80.04	81.12	78.37	78.38	78.47	78.32	78.74	78.11	77.00	76.11
25	77.30	78.20	80.24	80.92	78.37	78.48	78.70	78.38	78.94	78.08	77.15	76.11
26	77.43	78.85	80.24	81.07	78.37	78.11	78.63	78.38	78.70	76.90	77.15	76.22
27	77.78	79.11	79.96	80.97	78.37	78.38	78.22	78.73	78.90	76.90	77.15	75.88
28	77.72	79.11	80.60	81.17	78.37	78.13	78.22	78.50	78.47	76.90	78.27	76.13
29	78.00	79.11	80.69	80.09	78.39	78.24	78.55	78.60	78.72	76.90	77.77	75.95
30	77.55	78.91	81.17	80.09	78.52	78.24	78.56	78.80	78.47	77.96	77.82	
31	77.47	79.71	80.87	80.09	78.49	78.24						

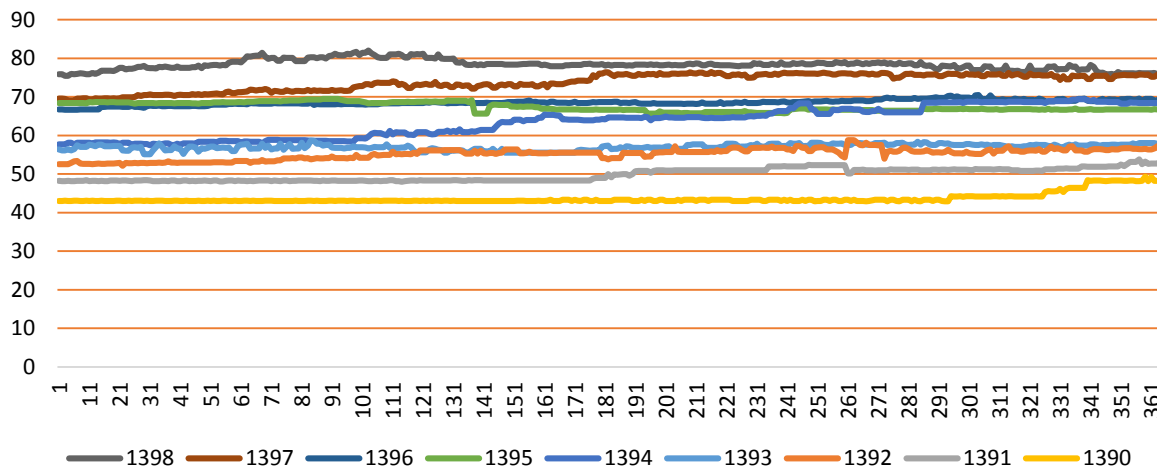
سرچینه: dab.gov.af، <https://finance.yahoo.com>، www.saraishahzada.af او www.investing.com

په جدول کې تر ټولو لوړ ترين نرخ په پوڅ شين او تر ټولو ټيټ ترين نرخ په پوڅ سور رنگ بنودل شوی، هر څومره چې د رنگونه گډ وډ بنودل شوي په هماغه اندازه د د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت زیات نوسان بڼی، نو په همدې اساس ویلای شو چې په (۱۳۹۸) هجري شمسي کال کې د (۱۳۹۷) هجري شمسي کال په پرتله کم نوسان شتون درلود. همدارنگه باید یادونه وکړو چې به تېرو نهه کلونو کې د امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې تر ټولو زیات ترين نوسان په کال (۱۳۹۳) هجري شمسي کې شتون درلود او تر ټولو کم ترين یې په (۱۳۹۴) هجري شمسي کې وه.

د (۱۳۹۸) هجري شمسي کال په پیل کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ (۷۵,۸۷) ډی، چې (۳۶۴) ورځي وروسته یعنی د (۱۳۹۷) هجري شمسي کال په پای کې په یاد نرخ کې د (۰,۰۷) په اندازه زیاتوالی راغلی، چې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د (۷۵,۹۴) تبادلې نرخ بڼی. په یاد کال د افغانی تر ټولو ټيټ ترين ارزښت د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۸۲,۰۴) ډی، تبادلې ده، او تر ټولو ټيټ ترين نرخ بیا د یو امریکايي ډالر په مقابل کې د (۷۵,۴۶) ډی، تبادلې ده همدا شان په (۱۳۹۸) هجري شمسي کال کې د یو امریکايي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې اوسط نرخ (۷۸,۳۱) ډی، چې له (۱۳۹۰) تر (۱۳۹۷) هجري شمسي کلونو کې په ترتیب سره (۴۳,۶۶) ډی، (۴۹,۸۲) ډی، (۵۵,۲۰) ډی، (۵۶,۹۹) ډی، (۶۳,۵۰) ډی، (۶۷,۳۷) ډی، (۶۸,۵۳) ډی او (۷۳,۸۳) ډی وه. او همداشان

د کال تر پایه د افغانی د ارزښت کموالی د (۰,۰۹٪) په اندازه دی. په یاد کال کې د یو امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ کې نوسان په لاندې چارټ کې ښودل شوی دی. (47)

د یو (USD) په وړاندې د (AFN) د تبادلې نرخ کال (۱۳۹۸ هـ.ش)

سرچینه: www.investing.com

د (۱۳۹۸) هجري شمسي کال په لومړۍ نيمه کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت د نوسان انټروال له (۱,۰۷) تر (۱,۰۸) (ف) او په وروستۍ نيمه کې له (۱,۵۷) تر (۱,۴۲) (ف) پورې دی، چې د تېري منظور دورې د لوړ ترين ارقامو څخه د کم انټروال ښودونکي دي.

د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ اغېزې د افغانستان په اقتصاد باندې

د بهرنیو اسعارو په وړاندې د یو هیواد د پیسو ارزښت کموالی او زیاتوالی د لوی اقتصاد څلور اساسي اهداف (انفلاسیون نرخ، اقتصادي وده، خارجي تجارت او استخدام سطحه) تر تاثیر لاندې راولي. دا چې په تېرو نهه کلونو کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت کموالی د افغانستان په اقتصاد باندې څه ډول تاثیر وارد کړی په لاندې ډول ورڅخه یادونه کوو:

۱. د تبادلې نرخ تاثیر په انفلاسیون په نرخ باندې

د یو هیواد د پیسو ارزښت کې رامنځته کېدونکی بدلون په دوه ډوله دی، چې د پولې واحد ارزښت لوړېدل (Currency Appreciation or Revaluation) او ارزښت کمېدلو (Currency Depreciation or devaluation) څخه عبارت دي. کله چې د یو هیواد د ملي پیسو ارزښت لوړېږي نو د هیواد دننه ورسره د قیمتونو سطحه کې کموالی راځي او برعکس که ارزښت یې غورځي، (48) نو

47) <https://m.investing.com/currencies/usd-afn>

48) کوتوال، نصیر. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.

دې سره به د قیمتونو سطحه لوړیږي، ولي دا حتمي نه ده چې د تبادلې نرخ بدلون له کبله دې یاد تاثیرات رامنځته شي، ځکه چې هیوادونه نه یواځې دا چې له بهرنۍ نړۍ څخه وارد شویو توکو څخه استفاده کوي، بلکې؛ د هیواد دننه هم گڼ شمېر توکي تولید او استفاده کوي. بالاخره ویلای شو، چې د پیسو په ارزښت کې بدلون له کبله د انفلاسیون نرخ متاثره کیدل د یو هیواد د حقیقي تولید سطحي پورې تړلی دی.

په تېره یوه لسیزه کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ ارزښت تقریباً په دوامداره ډول کموالی کړی چې له (۱۳۹۰-۱۳۹۸) هجري شمسي کال پورې پکې د (۷۶,۶۱٪) په اندازه کموالی راغلی. په تېره یوه لسیزه کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت او انفلاسیون نرخ اړوند ارقام په لاندې ډول دي:

Year	1390	1391	1392	1393	1394	1395	1396	1397	1398
Change in Ex. Rate (%)	11.94	10.11	5.99	2.74	18.33	-2.42	4.23	9.13	0.09
Change in Inflation Rate (%)	4.41	-0.45	0.15	-0.37	-1.14	-7.64	0.14	-0.87	4.87

منبع: www.macrotrends.net

له پورتنیو ارقامو څخه ښکاري چې د پیسو په ارزښت کې نږدې دوامداره کموالی رامنځته شوی دی. همدارنگه د انفلاسیون نرخ که څه هم په وروستیو کلونو کې ټیټ معلومیږي، ولي په مجموع کې د قیمتونو عمومي سطحه کې تر یو حده لوړوالی رامنځته شوی دی. د پورتنیو ارقامو په نظر کې نیولو او (Regression Analysis) څخه په استفادې د انفلاسیون نرخ او تبادلې نرخ ترمنځ اړیکې اړوند لاندې معلومات لاسته راځي.

$$\text{Linear Model: } \hat{Y} = -1.006 + 0.136x$$

$$P - \text{value} = 0.531$$

$$B - \text{Value} = 0.136$$

$$R \text{ Square} = 0.058$$

پورتنی جدول څرگندوي، چې د تبادلې نرخ اغېر اړوند د انفلاسیون نرخ مهم فکتور نه دی، ځکه چې د پي ارزښت (P-Value) له (۰,۰۵) څخه لوړ دی. د بي ارزښت (B-Value) مثبت قیمت د انفلاسیون نرخ او د تبادلې نرخ ترمنځ مثبتې رابطه ښيي او (R^2) دا ښيي چې د انفلاسیون نرخ باندې د تبادلې نرخ د بدلون تاثیر د (۵,۸۳) سلنه په اندازه دی. باید یادونه وکړو چې (Linear Model) د انفلاسیون نرخ د اوسط بدلون د گراف رسمولو لپاره استفاده کيږي، چې د گراف له رسمولو وروسته د تبادلې نرخ (x)

او انفلاسیون نرخ (y) هره نقطه په نښه کيږي. هرڅومره چې رسم شوي نقاط له گراف څخه پراگنده پراته وي په هم هغه اندازه به د متحولونو ترمنځ اړیکه ضعیفه وي.

د هغه دېټا په اساس چې مونږ د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ، او په افغانستان کې د انفلاسیون نرخ اړوند را ټوله کړي، دا څرگندېږي چې د انفلاسیون نرخ ډېر مهم فکتور نه دی. د دې خبرې لومړی دلیل دا دی چې د پیسو په ارزښت کې بدلون له کبله د انفلاسیون نرخ متاثره کیدل د یو هیواد د حقیقي تولید سطحې پورې تړلی دی، ځکه چې د تبادلې نرخ له کبله د انفلاسیون نرخ هغه وخت متاثره کيږي کله چې د هیواد دننه د واردېدونکو توکو تعویضي جنس رامنځته نشي. او دویم دلیل دا دی چې تر (۱۳۹۸) کال پورې په افغانستان کې د افغانۍ چلښت په نشت حساب وه، او د هیواد د تجارت زیاته اندازه له پاکستان او ایران سره وه، چې د واردېدونکو توکو تادیه او په داخل کې پلور دواړه به په روپۍ او تومن باندي وه، نو د امریکایي ډالر په مقابل کې د افغانۍ په ارزښت کې د بدلون تاثیر هم باید د افغانۍ د چلښت او د وارداتو په مقابل کې د امریکایي ډالر د تادیه په اندازه وي.

۲. د تبادلې نرخ تاثیر په اقتصادي وده باندي

د یو هیواد د پیسو ارزښت کموالی (Devaluation) اقتصادي وده تحریکوي او د دواړو متحولونو ترمنځ مثبتې اړیکه شتون لري. (49) مثلاً، که په افغانستان کې د یو طبي بوتې قیمت (۵۰۰) وي او د امریکایي ډالر په مقابل کې د افغانۍ د تبادلې نرخ له (۱/۵۰) څخه (۱/۱۰۰) ته ټیټیږي، نو پدې صورت کې امریکایي تجار کولای شي چې د یو ډالر په مقابل کې (۱۰۰) ترلاسه کړي، په داسې حال کې چې مخکې به یې (۵۰) ترلاسه کولې او په همدې (۵۰) به یې یو طبي بوتې اخیستل، ولې اوس کولای شي چې په همغه یو ډالر دوه طبي بوتې واخلي، ځکه چې د یو امریکایي ډالر په مقابل کې (۱۰۰) او د (۱۰۰) په بدل کې دوه طبي بوتې ترلاسه کوي. دا په دې مانا ده چې د افغانۍ د ارزښت کمېدلو سره به له افغانستان څخه امریکا ته صادرېدونکي طبي بوتې قیمت له (1USD) څخه (0.5USD) ته ښکته شي. د تقاضا قانون په اساس، کله چې د یو شي قیمت ټیټیږي، تقاضا ورته زیاتېږي. نو دا چې د هیواد د پیسو ارزښت کې کموالي سره صادرات لوړیږي، او د هیواد داخلي تولیداتو ته په نړیوال بازار کې تقاضا لوړیږي نو دې سره په داخل د هیواد کې د تولید سطحه لوړیږي او بلاخره د سړي سر ناخالص داخلي تولید د زیاتوالي سبب گرځي، کوم چې اقتصادي وده څرگندوي.

49) Rapetti, M., Skott, P., & Razmi, A. (2011). The Real Exchange Rate and Economic Growth. *International Review of Applied Economics*, 19.

اقتصادي وده له هغه اندازه حاصل څخه عبارت دی چې په وسیله یې په یوه اوږده موده کې د یو هیواد سرانه عاید زیاتوالی وکړي. (50)

له (۱۳۹۰-۹۸) هجري شمسي کال پورې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ او (GDP/Capita) کې بدلون په لاندې ډول دی:

Year	1390	1391	1392	1393	1394	1395	1396	1397	1398
Change in Ex. Rate (%)	11.94	10.11	5.99	2.74	18.33	-2.42	4.23	9.13	0.09
Change in GDP/Capita (%)	14.38	12.72	-1.03	-3.24	-9.37	2.81	3.30	-10.01	-20.71

منبع: www.nasia.gov.af

د (Regression Analysis) څخه په استفادې د پورتنۍ ډېټا تحلیل لاندې ارقام په لاس راځي:

$$\text{Linear Model: } \hat{Y} = -3.302 + 0.309x$$

$$P - \text{value} = 0.649$$

$$B - \text{Value} = 0.309$$

$$R \text{ Square} = 0.031$$

که د افغانی په ارزښت کې بدلون او انفلاسیون نرخ ترمنځ اړیکې اړوند ارقام چې د احصایوي تحلیل په نتیجه کې مو ترلاسه کړي وه، له پورتنیو ارقامو سره مقایسه کړو، دا معلومېږي چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی په ارزښت کې بدلون تاثیر د اقتصادي ودې په پرتله په انفلاسیون نرخ باندې زیات دی، ځکه چې د انفلاسیون نرخ لپاره د تبادلې نرخ د پي ارزښت (P-Value) د اقتصادي ودې لپاره د پي ارزښت (P-Value) څخه ټیټ دی، او هر څومره چې د پي ارزښت ټیټ وي په هم هغه اندازه د آزاد متحول تاثیر په ترلي متحول زیات وي.

د (P-Value) ارزښت د (۰,۰۵) څخه لوړ پدې مانا دی، چې اقتصادي وده ډېر مهم فکتور نه دی، همداشان د اقتصادي ودې د (P-Value) ارزښت نسبت انفلاسیون نرخ ته هم لوړ دی، او دا په دې دلالت کوي، چې د اقتصادي ودې په پرتله انفلاسیون نرخ مهم فکتور دی.

د بیټا (B-Value) مثبت ارزښت د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ او اقتصادي ودې تر منځ مستقیمه رابطه ښيي، او په اقتصادي وده باندې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې

50) نظامي، حمد الله؛ (۱۳۹۷). لوی اقتصاد. جلال آباد، افغانستان: مومند خپرندویه ټولنه.

نرخ تاثیر د (۳,۱۴٪) په اندازه ده، چې له دې څخه هم د اقتصادي ودې په پرتله د انفلاسیون نرخ فکتور زیات اهمیت څرگندېږي.

له هغه ټولګه معلوماتو څخه چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ او د افغانستان د سړي سر ناخالص داخلي تولید اړوند شتون لري، دا څرنگندېږي چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت کمېدل د افغانستان په اقتصادي وده باندې مثبت تاثیر غورځولی دی.

۳. د تبادلې نرخ تاثیر په خارجي تجارت باندې

د ګټې په موخه د شغل او پېشې په ډول په پرلپسې توګه د منقولو اجناسو اخیستل او خرڅول عبارت له تجارت څخه دی. (51) هیڅ یو هیواد په ټوله مانا په خپل ځان باندې متکي نه دی، بلکې؛ په یو نه یو برخه کې د نورو هیوادونو تجارتي راکړه ورکړو ته اړ وي. د خارجي تجارت په برخه کې صادرات او واردات لرو، او د تبادلې نرخ کموالی او زیاتوالی یې په هر یو جلا جلا تاثیر لري، چې مونږ هم هر یو په جلا جلا توګه تر مطالعې لاندې نیسو:

۳.۱. د تبادلې نرخ تاثیر په صادراتو باندې

د خارجي اسعارو په وړاندې د یو هیواد د پیسو د ارزښت کموالی سره د یاد هیواد د صادراتي توکو قیمت ټیټېږي. (52) د تقاضا د قانون په اساس د قیمت او تقاضا د مقدار ترمنځ معکوسه رابطه شتون لري. بلاخره ویلای شو چې د تبادلې نرخ لوړوالي او د صادراتو ترمنځ مثبته اړیکه شتون لري. هرڅومره چې د یو هیواد د پیسو ارزښت کموالی کوي، په هماغه اندازه په نړیوال بازار کې د یاد هیواد توکو ته تقاضا زیاتېږي، او هر کله چې د یو جنس په مقابل کې تقاضا لوړېږي، نو تولیدونکي د تقاضا رامنځته شوي مازاد مشبوع کولو لپاره د تولید مقدار د لوړوالي لارې چارې په کار اچوي، نوي ماشینونه او کارګر استخداموي او د تولید مقدار لوړوي. څرنګه چې له یو خوا په نړیوال بازار کې داخلي تولیداتو ته تقاضا زیاتېږي او له بل پلوه په داخل د هیواد کې د تولید مقدارو لوړېږي، نو طبعي ده چې د صادراتو په مقدار کې به هم د لوړوالي سبب ګرځي.

په وروستی لسيزه کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانستان د افغانی ارزښت او صادراتو اړوند وړاندې شوي ارقام په لاندې ډول دي. چې په لومړي قطار کې کلونه، بیا د تبادلې نرخ کې کلنی بدلون او ورپسې د صادراتو په مقدار کې کلنی بدلون ښودل شوی دی.

51 (خلیلزی، صفی الله؛ ۱۳۹۶). کاروبار پېژندنه. جلال آباد، افغانستان: دعوت خپرندویه ټولنه.
52 (Krugman, Paul. Obstfeld, Maurice. (2003). International Economics. New York: Hugh Crawford.

Year	1391	1390	1391	1392	1393	1394	1395	1396	1397	1398
Ex. Rate at Mar/19	43.04	48.18	53.05	56.23	57.77	68.36	66.70	69.52	75.87	75.94
Exports (Million \$)	388.5	375.9	414.5	515.0	570.5	571.4	596.5	831.9	875.2	1508

منبع: www.nasia.gov.af

پورتنی جدول په ښکاره ډول د افغانی د ارزښت د کمښت سره د صادراتو زیاتوالی ښيي. هر څومره چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ لوړ شوی په هم هغه اندازه ورسره په مسلسل ډول د صادراتو په مقدار کې لوړوالی راغلی دی. د موضوع د لا وضاحت لپاره د احصایوي تحلیل څخه ترلاسه شوي ارقام راوړو، چې په لاندې ډول دي:

$$\text{Linear Model: } \hat{Y} = -774.69 + 23.417x$$

$$P - \text{value} = 0.007$$

$$B - \text{Value} = 23.417$$

$$R \text{ Square} = 0.619$$

پورتنی ارقام له کین طرف څخه په ښي طرف په ترتیب سره دا مطب واضح کوي، چې د تبادلې نرخ تاثیر اړوند، صادرات ډېر مهم فکتور دی، د دواړو متحولینو ترمنځ مثبته اړیکه شتون لري، یعنی هرڅومره چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ لوړ شوی په هم هغه کچه ورسره په صادراتو کې زیاتوالی راغلی او د مورد نظر اسعارو د تبادلې نرخ تاثیر په صادراتو باندې د (۶۱,۹٪) په اندازه دی.

په لاینر موډل کې هم د (x) ضریب د بي ارزښت ښيي او د بي مثبت ارزښت د متحولونو ترمنځ د مثبتې اړیکې څرگندونه کوي.

ډېره مهمه خبره چې له پورتنی جدول څخه څرگندیږي دا ده چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ تاثیر د صادراتو په مقدار باندې په ډېره پراخه اندازه ده، او دا د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د (Devaluation) ارزښت څرگندوي. د دې خبرې دلیل دا کیدای شي چې د افغانستان اکثره لوړ ارزښت لرونکي صادراتي توکي لکه، عالی، زعفران، جنغوزي او نور له پاکستان او ایران علاوه غربي هیوادونو ته هم صادريږي،⁽⁵³⁾ چې هلته د امریکایي ډالر په مقابل کې په پلور رسول کيږي، نو طبعي ده چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت د بدلون تاثیر به هم ورباندې په پراخه

53) <https://tradingeconomics.com/afghanistan/exports-by-country>

کچه وي. د مثال په توګه، په (۲۰۱۸) ميلادي کال کې د افغانستان د صادراتو له (۵۰) سلنه زيات يې د پاکستان او ايران علاوه نورو هيوادونو ته صادر شوي دي. (54)

۲.۳. د تبادلې نرخ تاثیر په وارداتو باندې

مخکې مو په صادراتو باندې د تبادلې نرخ تاثیر څخه يادونه وکړه، او دا مو واضح کړه چې د تبادلې نرخ او صادراتو د مقدار ترمنځ مثبتې اړيکې شتون لري. دا چې واردات د صادراتو برعکس مفهوم لري، نو د تبادلې نرخ تاثیر به هم ورباندې د صادراتو برعکس وي، (55) ولي؛ که شرايط توپير کوي نو نتېجه به په ذکر شوي ډول ترلاسه نشي. په وروستۍ لسيزه کې د افغانستان د وارداتو مقدار او د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ په لاندې ډول وه:

Year	1391	1390	1391	1392	1393	1394	1395	1396	1397	1398
Ex. Rate at Mar/19	43.04	48.18	53.05	56.23	57.77	68.36	66.70	69.52	75.87	75.94
Imports (Million \$)	5154	6515	9069	8724	7729	7723	6534	7793	7407	80003

منبع: www.nasia.gov.af

پورتنې ارقام د کلونو په تفکيک په ميليون ډالر سره د افغانستان د وارداتو مقدار او د امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ ارزښت بنېي. که څه هم مخکې مو يادونه وکړه چې د تبادلې نرخ او وارداتو ترمنځ اړيکه منفي وي، ولي پورتنې ارقام دا څرګندوي چې د افغانۍ د ارزښت په کموالي سره بيا هم د وارداتو مقدار نږدې په مسلسل ډول زيات شوی دی. د دې لپاره چې موضوع لا واضح شي، له احصايوي تحليل څخه ترلاسه شويو لاندنيو ارقامو ته کتنه کوو.

$$\text{Linear Model: } \hat{Y} = -41512 + 913.95x$$

$$P - \text{value} = 0.185$$

$$B - \text{Value} = 913.946$$

$$R \text{ Square} = 0.208$$

پورتنې جدول په څرګند ډول بنېي چې د وارداتو او امريکايي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ ترمنځ مثبتې اړيکې شتون لري، چې د تبادلې نرخ بدلون د (۲۰,۸۱٪) په اندازه د وارداتو په مقدار باندې تاثیر درلود، او همدارنګه د (P-Value) ارزښت بنېي، چې د تبادلې نرخ تاثیر اړوند واردات مهم فکتور نه دی.

54) <https://tradingeconomics.com/afghanistan/exports-by-country>

55 (کوتوال، نصير. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.

بايد يادونه وشي چې د يو هيواد د کرنسي (Devaluation) په هغه صورت کې د وارداتو د کموالي لپاره موثر تماميري، چې د هيواد دننه د توليد ظرفيت لوړ شي، او د وارداتي توکو د تقاضا ارتجاعيت بايد لوړ وي. "د تقاضا لوړ ارتجاعيت په دې مانا ده چې د توکو په قيمت کې د لږ تغير سره د تقاضا مقدار په زياته اندازه تغير وکړي." (56) که داسې نه وي، نو د تبادلې نرخ تاثير ممکن کم اوسي.

دا چې د افغانستان نفوس په چټکۍ سره وده کوي او د نفوسو زياتوالی د تقاضا د لوړوالي يوه وسيله ده. بلخوا د هيواد نږدې ټول لومړني توکي له بهرنۍ نړۍ پوره کيږي، يواځې کم تعداد زراعتي محصولات د هيواد دننه کرل کيږي، چې د هغه لپاره هم د ساتني وسايل شتون نلري، او له يواځني مودې څخه علاوه چې زراعتي محصولات پکې پخپري، د کال په نوره اوږده کې بايد وارد شي. نو دا چې له يو خوا د هيواد دننه د مجموعي تقاضا مقدار په چټکۍ سره لوړيږي او له بل پلوه د هيواد دننه د لومړنيو توکو د توليد فرصت په نشت حساب دی، ضروري ده چې د وارداتو مقدار به لوړوالی کوي.

همدارنگه د افغانستان اکثريت وارداتي توکي لومړني خوراكي مواد وي چې تر دېره يې له پاکستان او ايران څخه وارديږي. په (۱۳۹۸) هجري شمسي کال کې د هيواد د وارداتو له جملې څخه يوازي يو ميليارد او (۲۴۷) ميليونه ډالر په ارزښت يې له ايران هيواد څخه افغانستان ته را وارد شوي دي، کوم چې د نورو ټولو هغه هيوادونو په پرتله لوړ رقم ښيي، چې افغانستان ورڅخه تجارتي توکي واردوي. (57) که چيرته مونږ د پاکستاني کلداري او ايراني تومن په وړاندې د افغانی ارزښت تېره ډېټا وگورو، دا واضح ده چې د افغانی ارزښت کموالی نه، بلکې لوړوالی کړی، او د يو هيواد د پيسو ارزښت لوړوالي او وارداتو مقدار ترمنځ مثبتې اړيکې شتون لري. هر څومره چې د هيواد پيسو ارزښت لوړيږي په هم هغه کچه به په داخلي بازارونو کې د وارداتي توکو قيمت ټيټ او د قيمت ټيټوالي سره تقاضا زياتيږي، او کله چې وارداتي توکو ته تقاضا لوړيږي، نو ورسره به د وارداتو په مقدار کې هم لوړوالی راځي.

۴. د تبادلې نرخ تاثير د وزگارټيا په کچه باندي

مخکې مو له دې څخه يادونه وکړه چې د يو هيواد د کرنسي د ارزښت کموالی (Devaluation) يو تاثير هم د انفلاسيون نرخ لوړوالی دی، او د انفلاسيون نرخ په دوه جلا شرايطو کې د وزگارټيا په سطحه متفاوت تاثيرات لري. کله چې د انفلاسيون نرخ لوړيږي، او د مجموعي تقاضا مقدار يا هيڅ لوړ نشي او يا هم د انفلاسيون نرخ په پرتله په کمه اندازه لوړ شي، نو په دې صورت کې د انفلاسيون نرخ لوړوالي سره د وزگارټيا کچه لوړيږي، او کله چې د انفلاسيون نرخ لوړوالي څخه زيات د

(56) نورمل، محمد زبير؛ (۱۳۹۶). د کوچني اقتصاد اساسات. جلال آباد، افغانستان: يار خپرندويه ټولنه.

(57) <https://www.google.com/amp/s/www.bbc.com/persian/amp/afghanistan-51626158>

مجموعي تقاضا مقدار لوړ شي نو په دې صورت کې د وزگار تيا سطحه کې کموالی راځي، او استخدام رامنځته کېږي. که څه هم د قیمتونو سطحې لوړوالي سره تقاضا کموالی کوي، ولي؛ دلته نور فکتورونه لکه د نفوسو وده، د عايد سطحې لوړوالی او نور هم شتون لري چې د تقاضا د لوړوالي باعث ګرځي. (58)

دا چې د پیسو د ارزښت کموالي سره له یو خوا د هیواد دننه د قیمتونو سطحه لوړوالی کوي، له بل پلوه که چیرته د هیواد صادراتي توکي د تقاضا لوړ ارتجاعیت ولري، نو دې سره به د هیواد صادراتي توکو ته په بهر کې تقاضا ډېره زیاته شي او د تقاضا یاد مقدار مشبوع کولو لپاره باید داخلي تصدی د تولید مقدار لوړ کړي او د تولید مقدار لوړولو لپاره باید خلک په کار وګماري. که له یو پلوه د قیمتونو سطحې لوړوالی د تقاضا د کموالي، د تقاضا کموالی د تولید د مقدار کموالي او د تولید مقدار کموالی د وزگار تيا سطحې د لوړوالي سبب ګرځي، ولي دا چې په نړیوال بازار کې د هیواد د صادراتي توکو قیمت ټیټېږي نو دې سره به په نړیوال بازار کې داخلي تولیداتو ته تقاضا لوړه شي، او د تقاضا د یاد مقدار د پوره کولو لپاره به د هیواد دننه کارګري قوي ته تقاضا لوړه شي کله چې کارګري قوي ته تقاضا زیاتېږي، نو دې سره د هغوی د مزد اندازه هم لوړېږي. (59) بلاخره ویلای شو چې کله د یو هیواد د پیسو ارزښت د خارجي اسعارو په مقابل کې رالویږي، نو دا د لوړ د تقاضا ارتجاعیت لرونکو توکو صادرات ډېر تشویقوي، چې په وسیله یې د هیواد دننه د استخدام سطحه باندي هم مثبت تاثیر اچوي. د هیواد دننه د قیمت سطحې لوړوالي تاثیر د مزدونو لوړوالي باندي له منځه ځي، ولي د مزدونو دا لوړوالی باید د تقاضا د هغه مقدار زیاتوالي څخه زیات نه وي چې په نړیوال بازار کې داخلي توکو ته رامنځته کېږي. په وروستی نېهه کلونو کې د امریکایي ډالر په وړاندي د افغانی په ارزښت کې کموالی او د وزگار تيا سطحې کې بدلون په لاندې ډول دی:

Year	1390	1391	1392	1393	1394	1395	1396	1397	1398
Change in Ex. Rate (%)	11.94	10.11	5.99	2.74	18.33	-2.42	4.23	9.13	0.09
Change in Unemployment Level (%)	-13.16	-14.65	2.37	0.58	-3.45	-2.98	-4.29	-1.28	-1.30

منبع: www.statista.com

د جدول دویم افقي قطار د یو امریکایي ډالر په وړاندي د افغانی د تبادلې نرخ کې د بدلون سلنه بڼې، او درېیم افقي قطار د وزگار تيا سطحه کې د بدلون سلنه څرګندوي. له پورتنیو ارقامو څخه دا برېښي چې د تبادلې نرخ او وزگار تيا سطحې ترمنځ معکوسه رابطه وجود لري. هر څومره چې د تبادلې نرخ کې لوړوالی راغلی، ورسره په مسلسل ډول د وزگار تيا کچه کمه شوي ده. د یادو متحولونو ترمنځ د

58) Excel Books Private Limited. (2012). Macro Economics. New Delhi: Excel Books Private Limited.

59) Krugman, Paul. Obstfeld, Maurice. (2003). International Economics. New York: Hugh Crawford.

دقیق اړیکې په اړه پوهیدلو لپاره له احصایوي تحلیل څخه ترلاسه شوي ارقام راوړو، چې په لاندې ډول دي:

$$\text{Linear Model: } \hat{Y} = -1.799 - 0.365x$$

$$P - \text{value} = 0.286$$

$$B - \text{Value} = -0.365$$

$$R \text{ Square} = 0.160$$

پورتنې ارقام بنیې چې د وزگارتیا سطحه د انفلاسیون نرخ او اقتصادي ودي په پرتله مهم فکتور دی، د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ لوړوالي سره معکوسه رابطه لري او د تبادلې نرخ د بدلون تاثیر وروباندي د (۱۶,۰۳) سلنه په اندازه دی.

د هیواد دننه د نفوسو چټکه وده، د تعلیم سطحې ټیټوالی او له مختلفو هیوادونو سره په مختلفو کرنسیو تجارت هغه عوامل دي چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت تاثیر په وزگارتیا سطحې باندي متاثيره کونکو عواملو په توگه یې راوړلای شو. هدف دا دی چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ کموالي سره د صادراتو په مقدار کې په ډېره لوړه پیمانې زیاتوالی راغلی، ولي د وزگارتیا کچه په همغه اندازه نه ده کمه شوې په کومه اندازه چې یې انتظار کېږي.

مناقشه (Discussion)

په دې څېړنه کې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ اغېزې په څلورو فکتورونو (انفلاسیون نرخ، اقتصادي وده، خارجي تجارت او استخدام سطحه) باندې څېړل شوي دي.

د لومړۍ صفري فرضيې اړوند، چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت بنسټه والي سره د انفلاسیون نرخ کې لوړوالی راغلی دی، اې سي اریز او ملینډرېټوز په کال (۱۹۹۶) میلادي، می کې د (د تبادلې نرخ اغېز انفلاسیون په نرخ) عنوان لاندې څېړنه کې لیکلي چې، د تبادلې نرخ بدلون د انفلاسیون نرخ د بدلون یو عامل دی، پاول کنوي، آرون ډریو، بین هانت او السډېر سکات په کال (۱۹۹۸) میلادي، می کې د (د تبادلې نرخ تاثیر په انفلاسیون نرخ په هغه هیوادونو کې چې د کمي اقتصادي آزادي لرونکي دي) عنوان لاندې څېړنه کې لیکلي چې، د تبادلې نرخ بدلون په انفلاسیون نرخ باندې زیات تاثیرگذار عامل دی او نصیر «کوټوال» په خپل کتاب (اقتصادي درسونه) کې، چې په کال (۲۰۱۵) میلادي کې خپور شوی لیکي، چې د پیسو ارزښت او انفلاسیون نرخ ترمنځ معکوسه رابطه شتون لري.

د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د تبادلې نرخ او د انفلاسیون نرخ دېټا تحلیلي ارقام د لومړۍ صفري فرضيې او د اې سي اریز او ملینډرېټوز او نصیر «کوټوال» د لیکنو سره یو شان او د پاول کنوي، آرون ډریو، بین هانت او السډېر سکات د لیکنې خلاف نتیجه نیسي. د دې خبرې لپاره دلیل دا دی، چې د افغانستان له (۵۰٪) څخه زیات وارداتي توکي له پاکستان او ایران هیوادونو څخه واردېږي او د (۱۳۹۷) هجري شمسي کال تر نمایي پورې د افغانستان وارداتي توکي، کوم چې له ایران او پاکستان هیوادونو څخه واردېدل، د پاکستانۍ روپۍ او ایراني تومن په مقابل کې اخیستل کېدل او د ایراني تومن او پاکستانۍ روپۍ په وړاندې د افغانۍ په ارزښت کې کموالی نه، بلکې؛ لوړوالی رامنځته شوی دی.

د دویمې صفري فرضيې اړوند، چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانۍ د ارزښت بنسټه والي سره په اقتصادي وده کې مثبت تغیر راغلی دی، ډاني رادریک په کال (۲۰۰۴) میلادي کې د (حقيقي تبادلې نرخ او اقتصادي وده) تر نوم لاندې څېړنه کې لیکلي چې، د بهرنیو اسعارو په وړاندې د یو هیواد د پیسو د ارزښت ټیټوالی (Devaluation) اقتصادي وده تحریکوي، جان ایف کنیډي په کال (۲۰۰۷) میلادي، جولای کې د (حقيقي د تبادلې نرخ او اقتصادي وده) عنوان لاندې څېړنه کې لیکلي چې، د بهرنیو اسعارو په وړاندې د ملي پیسو د ارزښت کموالی د هیوادونو اقتصادي وده، په ځانگړې توگه په پرمختیایي هیوادونو کې تحریکوي او مارتین ریپټي، پیتر سکات او ارسلن رزمي په کال (۲۰۱۱)

میلادي، مارچ کې د (حقيقي د تبادلې نرخ او اقتصادي ودي) تر عنوان لاندې څېړنه کې ليکلي چې د تبادلې نرخ د کموالي (Devaluation) او اقتصادي ودي ترمنځ مثبتې اړیکې شتون لري، نو ویلای شو چې د همدې څېړنې (د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ او په ملي اقتصاد یې اغېزې) دویمه صفري فرضیه او د اقتصادي ودي متحویل اړوند تېري لیکنې ورته مفهوم ارایه کوي.

د درېیمې صفري فرضیې اړوند، چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت ښکته والي سره د هیواد په سوداګري کې مثبت تغیر راغلی، نصیر کوټوال په خپل کتاب (اقتصادي درسونه) کې، چې په کال (۲۰۱۵) میلادي کې خپور شوی، لیکي: د بهرنیو اسعارو په وړاندې د پیسو د ارزښت لوړوالی د صادراتو د کموالي او وارداتو د زیاتوالي سبب ګرځي، کایلي وانګ او کریستوفر بی بېرټ په کال (۱۹۸۹-۱۹۹۸) میلادي پورې (د صادراتو په حجم باندې د تبادلې نرخ د بدلون د تاثیراتو سنجش) عنوان لاندې څېړنه کې لیکلي چې، د وارداتي هیوادونو صنعتي تولیدات او منتظره د تبادلې نرخ بدلون په ګډه سره د تجارت حجم متاثره کوي او جینګوا زي، هینري ډبلیو کینوکن او اویستاین میرلنډ په کال (۲۰۰۳) میلادي، اپریل کې (د تبادلې نرخ تاثیرات د سمن (Salmon) ماهي د صادراتو په قیمت) عنوان لاندې څېړنه کې لیکلي چې د تبادلې نرخ بدلون د تجارت په حجم باندې تاثیر ګذاره دی.

د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ او د افغانستان اقتصادي ودي ډېټا تحلیلي ارقام د درېیمې صفري فرضیې او د کایلي وانګ او کریستوفر بی بېرټ او جینګوا زي، هینري ډبلیو کینوکن او اویستاین میرلنډ لیکنو ته ورته نتایج ښيي، خو د نصیر «کوټوال» له لیکنې سره ورته نتېجه نه ښيي. د دې خبرې لپاره هم د پورته په شان باید یادونه وکړو چې، د افغانستان له (۵۰٪) څخه زیات وارداتي توکي له پاکستان او ایران هیوادونو څخه واردېږي او د (۱۳۹۷) هجري شمسي کال تر نمایې پورې د افغانستان وارداتي توکي، کوم چې له ایران او پاکستان هیوادونو څخه واردېدل، د پاکستانی روپۍ او ایرانی تومن په مقابل کې اخیستل کېدل او د ایرانی تومن او پاکستانی روپۍ په وړاندې د افغانی په ارزښت کې کموالی نه، بلکې؛ لوړوالی رامنځته شوی دی.

د څېړنې څلورمه صفري فرضیه مو دا وه چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت ښکته والي سره د استخدام سطحه کې لوړوالی راغلی دی. د تبادلې نرخ بدلون او استخدام سطحې ترمنځ اړیکه باندې روبرټو فرینکیل او لېنس ټایلر په کال (۲۰۰۶) میلادي، فروري کې د (حقيقي تبادلې نرخ، پولي سیاست او استخدام) په نوم څېړنه ترسره کړې، چې د نوموړي څېړنې څخه څرګندېږي چې د تبادلې نرخ د استخدام سره مستقیمه رابطه لري او ډېمیر او فیرات په کال (۲۰۱۰) میلادي کې د (د تبادلې نرخ بدلون او د استخدام سطحې لوړوالی په پرمختیایي هیوادونو کې) عنوان لاندې څېړنه ترسره کړې. دوی په خپله څېړنه کې لیکي چې، د تبادلې نرخ لوړوالي سره د استخدام سطحه کې لوړوالی

رامنخته کيږي. د استخدام سطحې ترلې متحويل اړوند تېري ليکنې، صفري فرضيه او زمونږ د څېړنې نتايج ورته مفهوم ارايه کوي او هغه دا چې د بهرنيو اسعارو په وړاندې د يو هيواد د پيسو ارزښت کې کموالی د هيواد دننه استخدام سطحه باندي تاثير اچوي او د استخدام سطحې د لوړوالي باعث گرځي.

پایله اخیسته (Conclusion)

د بهرنیو اسعارو په وړاندې د یو هیواد د پیسو د تبادلې نرخ له دې څخه عبارت دی، چې یو واحد بهرنی سعر د څو واحده ملي پیسو په بدل کې ترلاسه کوو. د تبادلې نرخ سیستمونه درې ډوله لري، چې د تبادلې ارتجاعي یا متغیر نرخ، د تبادلې ثابت نرخ او د تبادلې مشترک یا گډ نرخ څخه عبارت دي.

په تېرو نهه کلونو کې په استثنا د (۱۳۹۵) هجري شمسي کال، چې د افغانی ارزښت په کې د (۱،۶۶) په اندازه لوړوالی کړی، د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی ارزښت په دوامداره ډول کم شوی دی. په مجموعي توگه په نهه کلونو کې د افغانی په وړاندې د امریکایي ډالر ارزښت د (۳۲،۹۴) یعنی (۷۶،۶۱٪) په اندازه لوړ شوی دی، چې له جملې څخه یې (۳۲،۲۸٪) یعنی د (۱۰،۶۳) په اندازه یواځې په (۱۳۹۴) هجري شمسي کال کې کم شوی دی، چې تر ټولو لوړ رقم ښيي.

د یو هیواد د پیسو د ارزښت ټیټوالی او لوړوالی د هیواد دننه اقتصادي حالت تر اغېز لاندې راولي. د لوی اقتصاد څلور اهداف (انفلاسیون نرخ، اقتصادي وده، د تادیاتو بیلانس او وزگارتیا) هر یو په جلا توگه د تبادلې نرخ سره معکوسه او مستقیمه رابطه لري، چې له (۱۳۹۰-۹۸) هجري شمسي کال پورې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ او د پورتنیو پنځه واړه فکتورونو د ډېټا له تحلیل څخه څرگندیږي، چې د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د ارزښت ټیټوالي سره د انفلاسیون نرخ، اقتصادي ودي، صادرات او وارداتو اړیکه مثبت او د وزگارتیا سطحې اړیکه منفي دی. یاد تحلیلي ارقام دا هم واضح کوي چې تر ټولو مهم فکتورونه په ترتیب سره صادرات او واردات دي او اقتصادي وده ډېر مهم فکتور نه دی.

وړاندیزونه (Recommendations)

- ◀ دولتي ادارات باید داسې پالیسي طرحه کړي چې په وسیله یې د افغانی ارزښت نسبتاً ثبات ومومي، او مطوب اهداف ورڅخه په ښه شکل سره ترلاسه شي.
- ◀ مسؤلیت لرونکي مقامات باید یواځې د هغه اهدافو لپاره د امریکایي ډالر په وړاندې د افغانی د تبادلې نرخ تغیر څخه استفاده وکړي، کوم چې د یادو اسعارو د تبادلې نرخ له کبله زیات اغېزمن کېدونکي دي.
- ◀ مسؤلي ادارې باید د هغه اهدافو د ترلاسه کولو لپاره نوري لاري چاري ولټوي، په کومو چې د افغانی په وړاندې د امریکایي ډالر د تبادلې نرخ تاثیر کم دی.
- ◀ دولت باید د ناخالص داخلي تولید د لوړوالي ترڅنګ د نفوسو کنټرول برخي ته هم پاملرنه وکړي، ترڅو سړي سر ناخالص داخلي تولید لوړ او اقتصادي وده رامنځته شي.
- ◀ تجاران نه باید د تبادلې نرخ بدلون څخه د بهاني په توګه استفاده وکړي، او قیمتونه له حده زیات لوړ کړي، بلکې؛ د قیمتونو لوړوالی باید یواځې د تبادلې نرخ د تاثیر په اندازه وي.

اخځليکونه (References)

۱. خلیلی، صفی الله؛ (۱۳۹۶). کاروبار پېژندنه. جلال آباد، افغانستان: دعوت خپرندویه ټولنه.
۲. کوتوال، نصیر. (۱۳۹۴). اقتصادي درسونه. کابل، افغانستان: اکسوس کتابپلورنځی.
۳. نظامي، حمد الله؛ (۱۳۹۷). لوی اقتصاد. جلال آباد، افغانستان: مومند خپرندویه ټولنه.
۴. نورمل، محمد زبیر؛ (۱۳۹۶). د کوچني اقتصاد اساسات. جلال آباد، افغانستان: یار خپرندویه ټولنه.
5. Arize, A., & Malindretos, J. (1996). Effects of Exchange Rate Variability on Inflation Variability. *Applied Economics Letters*, 6.
6. Conway, P., Drew, A., Hunt, B., & Scott, A. (1998). Exchange Rate Effects and Inflation Targeting in a Small Open Economy. *Reserve Bank of New Zealand Discussion Paper*, 20.
7. Excel Books Private Limited. (2012). *Macro Economics*. New Delhi: Excel Books Private Limited.
8. F. Kennedy, J. (2007). *The Real Exchange Rate and Economic Growth*. 37.
9. Firat, D. (2010). Exchange Rate Volatility and Employment Growth in Developing Countries. *MPRA*, 47.
10. Frenkel, R., & Taylor, L. (2006). *Real Exchange Rate, Monetary Policy and Employment*. DESA, 13.
11. Krugman, Paul. Obstfeld, Maurice. (2003). *International Economics*. New York: Hugh Crawford.
12. Kumar, Ranjit. (2011). *Research Methodology*. New Delhi: SAGE Publications Ltd.
13. Rapetti, M., Skott, P., & Razmi, A. (2011). The Real Exchange Rate and Economic Growth. *International Review of Applied Economics*, 19.
14. Rodrik, D. (2004). *The Real Exchange Rate and Economic Growth*. *Brookings Papers on Economic Activity*, 76.
15. USI Publications. (2012). *Macro Economics*. New Delhi: USI Publications.
16. Wang, K.-L., & B.Barrett, C. (1998). Estimating the Effects of Exchange Rate Volatility on Export Volumes. *Journal of Agricultural and Resource Economics*, 31.
17. Xie, J., W. Kinnucan, H., & Myrland, O. (2003). The Effects of Exchange Rate on Export Prices of Farmed Salmon. *Marine Resource Economics*, 439.
18. dab.gov.af
19. <https://finance.yahoo.com>
20. www.investing.com

21. www.macrotrends.net
22. www.nasia.gov.af
23. www.saraishahzada.af
24. www.statista.com

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**